

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Problematika oddlužení žen ve výkonu trestu odnětí
svobody**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:
REHABILITACE

Autor: Zdeňka Křížová

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Problematika oddlužení žen ve výkonu trestu odnětí svobody*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 16.8. 2018

.....

Zdeňka Křížová

Poděkování

Velké poděkování patří mému vedoucímu práce panu PhDr. Jaroslavu Hálovi za jeho nesmírnou obětavost, trpělivost, užitečné rady a podporu při zpracování bakalářské práce.

Problematika oddlužení žen ve výkonu trestu odnětí svobody

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou oddlužování žen ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice. Téma oddlužení je v současné době velmi aktuální. U vězňených osob se však vyskytují další překážky a problémy, které tento proces komplikují.

Teoretická část popisuje vývoj a aktuální situaci zadlužování obyvatel v České republice, vymezuje některé pojmy, např. finanční gramotnost, exekuce, osobní bankrot, dále seznamuje s novelou insolvenčního zákona. Obsahem dalších kapitol je deskripce problému zadlužování žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Zde řadíme například nízké vzdělání a rodinné zázemí těchto žen, které je většinou patologické. Dále jsou v této práci mapovány příklady z praxe, spolupráce věznic s mimovězeňskými specializovanými pracovišti. Zde jsou rovněž podrobněji popsány tři neziskové organizace.

Cílem práce je deskripce problémů a obtíží spojených se zadlužováním žen vězňených v České republice a rovněž zmapování systému odborné pomoci při oddlužování. Navržením některých východisek, které by napomohly při řešení tohoto problému.

Hlavní metodou sběru dat bylo vedle pozorování, kvalitativní dotazování pomocí techniky strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Počet respondentů byl stanoven na deset odsouzených žen, pět zaměstnanců věznic a pět pracovníků neziskových organizací.

Sestavila jsem tedy tři okruhy otázek, které jsem pro přehlednost seskupila do tabulek.

Práce může být užitečná vězeňským pracovníkům i pracovníkům dalších organizací, dále institucím spolupracujících s Vězeňskou službou ČR na řešení problematiky oddlužení vězňených žen.

Popsaná problematika se jeví jako velmi obsáhlá. Z výzkumu vzešly následující problémy, které respondenti specifikovali: všechny tři skupiny oslovených respondentů uvedly jako problém nízkou mzdu odsouzených, dále nízkou časovou dotaci určenou k řešení oddlužení, malý počet a přetěžování pracovníků Vězeňské služby a také jejich nedostatečné odborné vzdělání.

Na základě těchto vyřčených a popsanych problémů jsem navrhla několik optimalizačních opatření:

K oddlužení ve smyslu insolvence by bylo žádoucí výrazné navýšení mzdy odsouzených. Dále zavedení domácího vězení, které by pracovníkům ve vězeňství ulevilo a zároveň by přispělo k možnosti oddlužení. V dalších oblastech je dle mého názoru nutné specializované proškolení příslušných zaměstnanců věznic, s tím související razantní navýšení kapacit těchto odborníků a také spolupráce s odborníky mimo vězeňství. Dále navrhuji vybudování finančně i místně dostupné postpenitenciární péče, která bude aktivně navazovat na činnosti vykonávané ve věznicích, toto vidím jako klíčové, neboť bez této následné pomoci vychází snaha pracovníků vězeňství převážně nazmar.

Klíčová slova:

Zadlužení; oddlužení; finanční gramotnost; ženy ve výkonu trestu; vězeňství.

The issue of elimination debts of women during their prison sentence

Abstract

The thesis deals with the issue of elimination debts of women during their prison sentence in the Czech Republic. The topic of elimination of debts is a hot issue. There are numerous obstacles making the issue more complicated.

The theoretical part describes the development and present situation of the Czech Republic citizens who fall into debts. It also specifies some terms, e.g. financial knowledge, distraint, personal bankruptcy and it familiarizes with the amendment of the insolvency law. The chapters describe the issue of imprisoned women who fell into debts and the reasons of this – low education, the family background (mostly pathological) etc. Real-life cases and the cooperation of prisons with out-of-prison specialized departments are described in the following part of the thesis. Three non-profit organisations are described in details.

The aim of the thesis is describing issues and difficulties connected with debted women imprisoned in the Czech Republic, characterization of the system of professional help in elimination of debts and proposing solutions which could help with solving the problem.

The main method of collecting data was observation, qualitative questioning with the technique of structured interviews with opened questions. There were 10 convicted women, five prison staff and five employees of non-profit organizations as respondents.

I put together three sets of questions, which were gathered in charts to be well arranged.

The thesis may be useful for prison staff, employees of other organizations, institutions co-operating with Prison Service of the Czech Republic for solving the issue of elimination of debts of women during their prison sentence.

The issue seems to be vast. The following problems resulted from the survey: all of the three groups of respondents said that an issue was low salary of the convicted, other problems were time given for dealing with elimination of debts, low number, overworking and insufficient professional education of employees of the Prison Service of the Czech Republic.

Based on these problems I suggested several optimization measures:

Eliminating of debts requires major salary rise of the convicted. Another suggestion is to introduce house arrest, which would lead to relieve the employees in prisons and also the option of eliminating debts. The next steps would, in my opinion, be specialized training of selected prison employees and rapid raise of numbers of these professionals and also co-operation with the professionals outside of prison service. Another of my proposals is building both financially and locally available subsequent social educational care for people who were released from prison. This care would actively extend activities practised in prisons. That is what I think is crucial, because without this help, the effort of the employees of prison service is senseless.

Key words:

Debts; eliminating debts; financial knowledge; women in prison sentence; prison service.

Obsah

Úvod.....	9
1 Současný stav.....	12
1.1 Vývoj a aktuální situace zadlužování obyvatelstva České republiky	12
1.2 Specifika problému zadlužení u vězeňské populace se zvláštním zřetelem k zadlužení žen.....	17
1.3 Příklady dobré praxe, spolupráce věznic s mimovězeňskými specializovanými pracovišti.....	24
1.3.1 Spolek Lighthouse a jeho program Finance a VT ve Věznici Světlá nad Sázavou	25
1.3.2 Nezisková organizace Volonté Czech a projekt Světlá šance	26
1.3.3 Nestátní nezisková organizace Rubikon, pracovní sešity pro odsouzené a program Zadluženost, Pohovory nanečisto.....	27
2 Cíl práce a výzkumné otázky.....	31
3 Metodika	32
4 Výsledky	34
5 Diskuze	49
6 Závěr	59
7 Seznam použitých zdrojů.....	61
8 Přílohy.....	67
9 Seznam použitých zkratk	98

Úvod

Téma bakalářské práce *Problematika oddlužení žen ve výkonu trestu odnětí svobody* jsem zvolila především proto, že je v současné době velmi aktuální. Oddlužení společně s pracovním zařazením je ve vězeňství v současnosti prioritou. Dalším důvodem je mé působení u Vězeňské služby ČR, konkrétně ve věznici Světlá nad Sázavou, zde jsem se přesvědčila o své potřebě pomáhat lidem. V budoucnu bych se proto ráda uplatnila na pozici sociální pracovnice, ať již v penitenciární či postpenitenciární péči. Další oblastí, kterou bych se ráda zabývala, jsou děti, které opouští dětské domovy nebo výchovné ústavy. Ty jsou dle mého názoru nejvíce rizikovou skupinou (nejen v oblasti finanční problematiky), která si pomoc druhých jistě zaslouží. Snažím se proto lépe poznat činnosti sociálních pracovníků ve vězeňství, především tu, která je spojená s oddlužením vězněných osob.

Oddlužení je v současné době velmi diskutované téma, a to nejen ve vězeňském prostředí. Mnohdy převládá názor obyvatel, že není správné prominout dluh lidem, pokud se do něho dostali vlastní vinou, svým nezodpovědným a lehkovážným chováním. K tomuto názoru jsem se také přikláněla, ale při bližším studování této problematiky je zřejmé, že tito lidé v převážné většině nejsou a ani nebudou nikdy schopni své dluhy splatit, a to z mnoha důvodů. Těmito poznatky se zabývám v této bakalářské práci. Jsem přesvědčena o potřebě hledat přijatelné řešení tohoto společenského problému, a to především u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Zadlužení lidé, kteří nejsou schopni splácet své závazky, se často díky tvrdému a formálnímu přístupu ocitají ve slepé uličce. Mnohdy je snaha řešit svou situaci přivádí až za hranici zákona.

Lidem, kteří tuto zákonnou hranici překročí a ocitnou se ve výkonu trestu odnětí svobody, však dluh dále narůstá, rovněž poplatky za soudní řízení a pobyt ve vězení. Účelem trestu odnětí svobody je vrátit do společnosti člověka, který bude společnosti prospěšný a nebude již pokračovat v páčání další trestné činnosti. Ve věznici je s odsouzeným pracováno na jeho osobním rozvoji a motivaci vést řádný život. V této spolupráci by dle mého názoru měla přispět i možnost oddlužení. Není žádoucí, aby z našich věznic vycházeli lidé s vysokými dluhy, které mohou mít za následek další páčání trestných činů.

Svou práci jsem zaměřila na oddlužení žen ve výkonu trestu odnětí svobody, avšak jejich problematika však bývá ještě složitější. Téma je velmi specifické, neboť se týká žen, které jsou většinou matky, samoživitelky, a mají zcela přirozeně ztížené podmínky oproti mužům. Ti často neplní své vyživovací a další povinnosti, čímž pozici žen více komplikují.

V první kapitole své práce se zabývám současným stavem, vývojem a aktuálním zadlužováním obyvatelstva v České republice. Podrobněji vymezuji možné příčiny zadlužování obyvatel. Využívám k tomu odbornou literaturu a odborné časopisy včetně zahraniční provenience.

V druhé části této kapitoly se věnuji specifickým zadlužením u vězeňské populace, a to se zvláštním zřetelem k zadlužení žen.

Třetí část je zaměřena na příklady dobré praxe a spolupráci věznic s mimovězeňskými specializovanými pracovišti. Dále v této části práce mapuji činnosti neziskových organizací, které se aktivně podílí na oddlužování odsouzených žen. Zde jsem se zaměřila především na již fungující systém péče, který věznice spolu s mimovězeňskými organizacemi nabízejí.

V kapitole *Cíl práce a výzkumné otázky* jsem si položila za cíl, odpovědět v praktické části provedené kvalitativním výzkumem na dvě stěžejní otázky: *Které problémy v rozvoji nabízených aktivit směřujících k oddlužení vězněných žen v současnosti převládají? Jaká řešení těchto problémů respondenti navrhuji?* Dále zpracovávám deskriptivní problémů spojených se zadlužením žen vězněných v České republice.

V třetí kapitole *Metodika* je hlavní metodou sběru dat vedle pozorování kvalitativní dotazování pomocí techniky strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Ve své práci se snažím objasnit, jaké problémy či překážky komplikují oddlužení odsouzených žen. Z výzkumu tak mohou vyplynout návrhy ke zlepšení specifických sociálních služeb poskytovaných ženám nacházejícím se ve výkonu trestu odnětí svobody.

Práce dle mého názoru může být užitečná jak vězeňským pracovníkům, tak i pracovníkům dalších organizací a institucí spolupracujících s Vězeňskou službou ČR na řešení problematiky oddlužení vězněných žen. Tato práce bude zajisté prospěšná

nejen pro mé budoucí povolání, ale i např. pro ostatní studenty a odborníky, kteří se podobnou tematikou zabývají.

1 Současný stav

Také u osob, které se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody, nabývá v posledním desetiletí na závažnosti dluhová problematika. Své specifikum pak nachází u vězňených žen. To vyvolává potřebu intenzivní odborné pomoci při jejím řešení. Podílí se na ní jednak pracovníci Vězeňské služby České republiky (sociální pracovníci, vychovatelé, psychologové a další), rovněž tak profesionální a dobrovolní pracovníci různých mimovězeňských organizací a institucí.

1.1 Vývoj a aktuální situace zadlužování obyvatelstva České republiky

V následující části mé práce se zabývám vývojem zadlužování v České republice, kde následovně Smrčka (2010) výstižně popisuje tuto oblast, že na počátku devatenáctého století si lidé půjčovali převážně na aktivity spojené s podnikáním. Fenomén půjčování rodin na běžné spotřební věci, tak jak ho známe dnes, se objevil v demokratickém světě po druhé světové válce, u nás pak od konce devadesátých let dvacátého století. Autor dále pokračuje, na konci roku 1990 již měly české domácnosti dle statistik České národní banky celkové úvěry ve výši 31.75 mld. Kč, toto byly převážně novomanželské půjčky. Od roku 2000 se vlivem otevření bankovního trhu zadlužování rozběhlo i u nás v ČR. Smrčka (2010) ve své knize tento jev charakterizuje následovně, jde o potřebu zvyšovat takto svoji životní úroveň, tím růst dluhu směřuje k růstu spotřeby a ten vyvolává prosperitu, zvyšuje tak příjmy státu. Po roce 2005 se výše poskytnutých úvěrů v porovnání s rokem 1990 znásobila třináctkrát. V dalších letech tento trend pokračoval a bankovní úvěry domácnostem dosáhly pětiset miliard Kč. Příchod hospodářské krize v letech 2007 – 2008 se projevil poklesem průmyslové produkce, dále snížením aktivity bank. To vše vedlo k nárůstu nezaměstnanosti a tím i neschopnosti některých obyvatel splácet své dluhy, ty v roce 2009 přesáhly bilion korun. Celková výše dluhu obyvatel České republiky ke konci roku 2016 činila 1,96 bilionu korun (Rajdl, 2017).

Velmi mnoho lidí si v dnešní době pořizuje více než jeden úvěr, problém je v tom, že pokud si člověk již zvykne žít „na dluh“, snadno se může dostat do bludného kruhu, půjčuje si na to, aby mohl splatit předchozí půjčku (Petýrková, Chmelařová, 2011). S tím to se shoduje Smrčka (2010), který ve své knize píše, že pokud si rodina zvykla žít na dluh, lehčeji si půjčí další finance. Autor dále upozorňuje, že první půjčka bývá většinou potřebná a věřitel ji zvládá splácet, avšak se pomalu ukazuje, že se již na "něco" nedostává, proto druhá půjčka bývá již vynucena. Petrussek a Balon (2011)

naopak tvrdí, že někteří lidé si půjčují zcela bez rozmyslu, tyto dluhy pak mohou rozvrátit životní rytmus a dluh vytloukají dalším. Nehumánnost či podvod spočívá dle autorů v tom, že firmy nabízejí půjčky i lidem, kteří své dluhy ještě nesplatili, a to se sloganem: Již po několika týdnech vašeho splácení půjčky si můžete vzít další. Avšak hlavní příčinou zadlužování je dle Šmejkal (2009) do míry přecenění vlastních sil spojené se ztrátou zaměstnání, dále také rozvod nebo rozchod s blízkou osobou. Dalšími faktory, jak Šmejkal zmiňuje, jsou nemoc, nebo úraz. K tomuto tvrzení se přiklání také Gutiérrrez a Serrano (2016), dle autorů je zadluženost určována hlavně důležitými finančními událostmi, uvádí především ztrátu zaměstnání nebo rozvod. Mohou to také být, jak Šmejkal (2009) popisuje závazky blízké osoby a u žen především nástup na mateřskou dovolenou. Kotáb (2009), také shodně uvádí, že nejčastějším důvodem zadlužování je rozpad manželství, nebo partnerství, který je však spojený s **nízkou finanční gramotností**. Naopak Gutiérrrez a Serrano (2016) tvrdí, že podstatný důvod zadlužování je **nízká finanční gramotnost** a teprve dalšími příčinami jsou jiné nepříznivé vnější šoky, jako např. ztráta zaměstnání. Smrčka (2010) ve své knize zmiňuje, že ženy jsou konzervativnější ve vztahu k půjčkám a úvěrům, a považují materiální starost o rodinu za povinnost muže. Autor kromě toho také uvádí, že dlužník je mladý obyvatel městského sídliště nemající zábrany s pořízením úvěrů, v této souvislosti vyjadřuje autor obavy nad budoucností finanční stability nejen naší republiky, ale i stability celosvětové. Brounen a kol. (2016) dodávají, že **gramotnost je velmi nízká** u žen s nízkým vzděláním, ale také poukazují na to, že rodič může naučit své děti znát hodnotu peněz a tím ovlivnit jeho rozhodnutí v dospělosti.

Otmarová (2012) ve své knize popisuje, že za **zadlužováním obyvatel je nedostatečná finanční gramotnost** a nedostatečná sociální kompetence. Tato autorka také zmiňuje např. snadnou ovlivnitelnost lidí, jejich zkratkovité jednání, konzumní styl života, ztrátu zaměstnání, rozpad vztahu a nemoc.

Gutiérrrez a Serrano (2016) pokračují: nadměrná zadluženost může být hlavním faktorem při vytváření chudoby, zejména u domácností s nízkým příjmem, ve stáří a v domácnostech s jedním rodičem vychovávajícím děti. Dále tito autoři uvádějí, že příjem domácností klesá hlavně při nezaměstnanosti, nemoci a rozpadu rodiny. Ve své práci také zmiňují, že stigma nadměrné zadluženosti může negativně ovlivnit nejen delikventního dlužníka, ale přirozeně snižuje sociální důvěru a vzájemnou podporu v komunitě a narušuje sociální síť.

Z výše uvedeného vyplývá, že důležitým, ne-li nejdůležitějším faktorem je finanční gramotnost obyvatel, Xiao (2016) definuje finanční gramotnost jako určitou úroveň finančních znalostí, ale také schopnost aplikovat získané znalosti v praxi.

Dle Hesové a Zelendové (2011) je finanční gramotnost soubor znalostí a dovedností, nezbytných k tomu, aby člověk finančně zabezpečil sebe a svou rodinu. Finančně gramotný člověk se dokáže orientovat v problematice peněz a cen a je schopný odpovědně hospodařit s rodinným rozpočtem. Finanční gramotnost obsahuje tři složky – peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost. Noveský (2009, stránky nečíslovány) doplňuje - „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti.*“ Většina občanů České republiky dle Noveského (2009) považuje život na dluh za zcela normální a také uvádí, že jim základní škola nezvýšila znalosti z této oblasti finanční gramotnosti. Díky tomuto velká míra z nich tak nevnímá zásadní rozdíl mezi zadlužeností a předlužeností. Autor dále upozorňuje, že velká část zejména starší generace občanů České republiky věří zejména reklamě v médiích, u mnoha občanů totiž přetrvává pocit, že v televizi, v rozhlase, nebo v novinách nemohou být inzerovány nepravdivé a nebezpečné produkty. K tomuto Smrčka (2010) doplňuje, že rizikové jsou reklamy, které záměrně a vědomě bagatelizují úvěr a utočí hlavně na méně vzdělané a důvěřivé občany.

Vzdělávání obyvatel v oblasti finanční gramotnosti je základním prvkem prevence sociálního vyloučení a nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti, pro získání a udržení zaměstnání (Noveský, 2011). Autor dále dodává, že každý den nám ukazuje, jak nezbytné je zmiňované finanční vzdělávání obyvatel. Velmi podstatné je, abychom začali se vzděláváním v této oblasti již na základních školách, aby žáci současných základních škol nerozšířili řady dlužníků a uměli si s financemi poradit (Hesová, Zelendová, 2011).

Každý finančně gramotný občan by měl mít přehled o svých příjmech a výdajích, tzn. měl by si umět vytvořit rodinný rozpočet. Společnost Rubikon (2018) do něho zařadila:

1. Soupis všech čistých příjmů (mzda, sociální dávky, podpora v nezaměstnanosti, příjmy z brigád)
2. Shrnutí všech měsíčních výdajů (nájem, energie, jídlo, drogerie, jízdné, školné, telefon, pojistky)
3. Porovnání příjmů s výdaji, příjmy musí být vždy větší, nebo alespoň stejné jako výdaje.
4. Přehodnocení a upravení výdajů a příjmů.

Dle nového občanského zákoníku 89/2012 Sb. se upravují některé terminologie, např.: Zápůjčka (dříve půjčka), zapůjčitel (věřitel), vydlužitel (dlužník). U úvěru je to úvěrující (věřitel) a úvěrovaný (dlužník). Jelikož nejsou nové termíny mezi lidmi všeobecně známé, rozhodla jsem se ve své práci používat nám všem zažité výrazy dlužník a věřitel (Česko, 2012).

K základním pojmům dluhové problematiky patří následující výrazy, uvedené v časopisu Sociální práce (2009). Člověk, který si půjčil zboží, nebo peníze je **dlužník** a má tak vůči věřiteli dluh. **Věřitel** je fyzická i právnická osoba, která poskytuje spotřebitelský úvěr v rámci obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, jinými slovy je to ten, kterému je dlužník povinen plnit (hradit) svůj závazek. Věřitel má **pohledávku** za dlužníkem. **Půjčka** je tedy předmětem právního vztahu mezi dlužníkem a věřitelem, poskytuje se s úroky i bez nich. **Úrok** je peněžitá odměna za půjčení peněz. Při sjednání půjčky může věřitel požadovat **ručitele**, to je osoba, která je rozdílná od dlužníka. Ten se se za dlužníka zavazuje, že nesplní-li svůj závazek, (úhradu) splní ji za ně ručitel. Ručitel se stává osobou zavázanou věřiteli stejně, jako dlužník.

Občan (klient) se setkává se zkratkou **RPSN**. Časopis Sociální práce (2009) vysvětluje, že uvedená zkratka vyjadřuje roční procentní sazbu nákladů a má umožnit lépe zhodnotit výhodnost či nevýhodnost poskytovaného úvěru. Udává procentní podíl z dlužné částky, tento podíl musí spotřebitel zaplatit za jeden rok v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji souvisejícími s čerpáním úvěru. Pokud občan (klient) z nějakého důvodu nesplácí své závazky může se setkat například s **předlužením**, kdy je podnikající fyzická osoba a právnická osoba v úpadku, tehdy když má více věřitelů a její závazky jsou vyšší, než je její majetek (včetně předpokládaného výnosu z pokračující podnikatelské činnosti). Dále to může být **exekuce**, nucený výkon pravomocného rozhodnutí, provádí ji soudy a jejich vykonavatelé, věřitel se též může obrátit na exekutorský úřad. V každém případě pohledávky je možné navrhnout pouze jeden druh výkonu rozhodnutí: příkazání pohledávky, příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu, srážky ze mzdy, prodej movitých nebo nemovitých věcí, prodej podniku, zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem, odebrání věci, rozdělení společné věci, vyklizení, provedení prací, ukládání pokut apod. (Sociální práce, 2009).

Konkurs, definovaný dle Sociální práce (2009) se týká firmy a je jeden z dalších možných způsobů řešení majetkového úpadku, jde o soudní řízení, při kterém je zpeněžen majetek dlužníka a jeho výtěžek je rozdělen mezi věřitele. **Insolvenční řízení** je zvláštní soudní řízení, jehož předmětem je projednání úpadku dlužníka. V ČR se pojem insolvenční řízení rozumí v současnosti řízení podle insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb. Insolvenční řízení je druhem občanského soudního řízení. Jeho charakteristickou zvláštností je to že v sobě zahrnuje jak prvky řízení nalézacího, tak i řízení vykonávacího. Cílem řízení je dosáhnout majetkového uspořádání mezi větším počtem subjektů, které by krizovou situaci překonalo (sanační řešení) anebo z ní vyvodilo nezbytné důsledky (likvidační řešení) (Česko, 2006). Uplatňuje se zásada par conditio creditorum = rovné podmínky pro věřitele (časopis, soc. práce 2009). **Osobní bankrot** (oddlužení) je legální cesta, v případě že si nevíme rady s dluhy. Sociální práce (2009) definuje osobní bankrot jako způsob vypořádání svých dluhů s věřiteli v insolvenčním řízení. Po odevzdání návrhu na oddlužení u soudu se zastaví jakékoli úročení dluhů, klient je pak v ochranné lhůtě do rozhodnutí soudu. Oddlužení představuje nástroj úpadkového práva, jehož cílem není pouhé poměrné a co nejvyšší uspokojení věřitelů dlužníka (minimální uspokojení nezajištěných věřitelů činí alespoň 30 % + náklady insolvenčního správce), ale rovněž „ekonomické ozdravení“ dlužníka spojené s konsolidací jeho ekonomické situace. Jinými slovy oddlužení slibuje - odpuštění dluhů až ve výši 70 %, život bez dluhů nejpozději do pěti let, ochrana před exekutorem a zastavení úročení (Sociální práce, 2009).

Zákon č. 182/2006 Sb. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008, upravuje tuto problematiku v následujících oblastech: posílení postavení věřitelů, motivace dlužníka řešit svůj úpadek včas, možnost sanace dlužníka a v neposlední řadě snaha zrychlit a zefektivnit toto řízení. V roce 2017 došlo k novelizaci Insolvenčního zákona, platná je od 1. července 2017 a týká se všech insolvenčních návrhů, i těch podaných před tímto datem. Nejdůležitější změny se týkají např.: přidělování případů insolvenčním správcům. Dle nové úpravy zákona nebude nutné mít sídlo nebo provozovnu v každém jednotlivém okrese dle obecních soudů dlužníků (Česko, 2006). Nově postačí mít, jak Urban (2017) vysvětluje, sídlo nebo provozovnu v kraji. Do seznamu se vždy zapíše pouze sídlo insolvenčního správce, případně jedna provozovna. Dle důvodové zprávy k novele byla stávající úprava nevyhovující z důvodu, že docházelo k umělému vytváření provozoven

insolvenčních správců, jehož cílem nebylo být reálně blíže dlužníkům, ale pouze zvýšit zisk. Dlouhá (2017) k tomu doplňuje, že novela snižuje okruh těch, kdo smějí služby v oblasti oddlužení poskytovat. Nově budou moci nabízet zpracování insolvenčního návrhu i návrhu na povolení oddlužení jen advokáti, notáři a insolvenční správci, bezplatně neziskové organizace a subjekty, které získají akreditaci Ministerstva spravedlnosti. Při podávání insolvenčního návrhu nebo návrhu na povolení oddlužení se bude muset dlužník povinně nechat zastoupit některým ze jmenovaných subjektů. Urban (2017) dodává, že tato změna reaguje na situaci, kdy na území České republiky provozovalo svou činnost velké množství komerčních subjektů, které za vysokou odměnu nabízejí dlužníkům pomoc, přičemž jejich služby nejsou profesionální a dlužníkům přináší často spíše další problémy než pomoc.

Stejně jako akreditované osoby mají zákonem č. 182/2006 stanoveno, že není možné za sepsání a podání návrhu na povolení oddlužení požadovat odměnu, tak ostatní kvalifikované osoby mohou požadovat odměnu pouze ve výši určené, konkrétně částku 4.000,- Kč bez DPH a v případě že jde o společného oddlužení manželů částku 6.000,- Kč bez DPH, přitom v odměně musí být zahrnuta i náhrada nákladů vynaložených v souvislosti se sepsáním a podáním návrhu (Česko, 2006).

1.2 Specifika problému zadlužení u vězeňské populace se zvláštním zřetelem k zadlužení žen

V českých věznicích vykonávalo ke konci roku 2016 trest 1482 odsouzených žen, všech věkových kategorií. Např. v roce 2000 to bylo pouze 605 žen, v roce 2009 již 1007 žen, z toho je patrné, že kriminalita žen stále stoupá (Biedermanová, 2012). Dle ročenky vězeňské služby (2016) bylo pouze 167 žen vdaných, mezi odsouzenými ženami převažují svobodné, (869 žen) nebo rozvedené (303 žen), z této statistiky vyplývá, že téměř 1200 žen žije nesezdaných. Tyto ženy se o své děti před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody starají většinou samy. Téměř polovina žen ve výkonu trestu má pouze základní, nebo nižší vzdělání (cca 570 žen) (VSČR, 2016). Z výše uvedeného vyplývá, že odsouzené ženy – matky, mají většinou základní vzdělání a pečují o děti samy. Uvedená data se shodují s výzkumem prováděným v roce 2012, kde se uvádí, že více než polovina žen ukončilo základní, nebo zvláštní školu (Biedermanová, 2012). Podle výzkumu provedeného v roce 2009 (Marešová, 2009) v ženských věznicích nebyla velká část žen před uvězněním zaměstnána, a dokonce ani evidována úřadem

práce. Dále z tohoto výzkumu vyplývá, že u třetiny vdaných žen byl manžel nezaměstnaný a finančně se nepodílel na provozu domácnosti. Je tedy pravděpodobné, že tyto ženy se potýkaly s dluhy (některé uváděly větší nesplacené dluhy, maximální dluh tehdy byl 3,5 mil. Kč, nejvíce dluhů bylo kolem 100 000 Kč). Podíváme-li se na rodinné anamnézy těchto žen, nacházíme zde velký počet žen z rodin s kriminální kariérou. Výjimkou není ani trestná činnost obou rodičů, sourozenců, partnerů (Marešová, 2009). Autorka výzkumem došla k závěru, že začlenění těchto žen do společnosti není příliš slibné, to odůvodňuje právě kriminální zátěž rodin, velkou mírou zadlužení, neschopností najít a udržet si místo. Nejdůležitějším faktorem je skutečnost, že se ženy vracejí ke svým partnerům, kteří jsou často nespolehliví nebo násilníci.

Odsouzené ženy, jak Sochůrek a kol. (2013) uvádí pochází většinou z patologického prostředí. Zmiňují zde promiskuitu matky, sexuální zneužívání v dětství, alkoholismus matky, domácí násilí na matce i sobě samých. Z hlediska vlivu rodinného prostředí zmiňuje Firstová (2016) teorie sociálně psychologické, vysvětlující chování tohoto jedince působením sociálního okolí. Autorka podotýká, že stabilitu rodinného prostředí ovlivňuje ve velké míře ekonomická situace rodiny, kde se nezaměstnanost pro rodiny stává problémem ekonomickým a sociálně psychologickým. Tato špatná ekonomická situace rodiny patří podle Firstové mezi další rizikové faktory a mohou vést přímo či nepřímo ke vzniku a rozvoji dalších forem sociálně nepřizpůsobivého chování. Do rizikových skupin dlouhodobě nezaměstnaných patří dle Chmury (2016) zejména obyvatelé nízkého věku a lidé s nedostatkem praxe. Patří sem také osoby pečující o dítě do patnácti let věku, těhotné ženy a ženy po porodu. Dalším faktorem je vyšší věk, zejména nad padesát let, autor dále uvádí osoby se zdravotním omezením a lidi s nízkým vzděláním. Do skupin dlouhodobě nezaměstnaných Chmura řadí romské etnikum, které má základní vzdělání a někdy je úplně bez vzdělání. Brožová (2003) upozorňuje na tzv. „sociální parazitismus“ ten je ekonomickým důsledkem dlouhodobé nezaměstnanosti. Jedná se o způsob života lidí, kteří žijí pouze ze sociálních dávek, Brožová (2003) upozorňuje, že tento vzor chování předávají na své děti. Rodinné prostředí jedince sehrává velkou roli v oblasti formování osobnosti každého člověka, rodina nás učí hodnotové vzory a vzorce chování, které nás ovlivňují (Kajanová, 2014). Chába (2016) uvádí vzorec chování jako informaci uloženou v podvědomí, která přesně „říká“, jak se máme chovat a cítit ve vztahu ke konkrétní situaci, lidem a činnosti. Předurčuje totiž naše chování, následkem čehož vznikne konkrétní výsledek. Tento

autor dále sděluje, že hlavním zdrojem pro utváření vzorců chování je především rodina a prostředí, ve kterém jsme byli vychováváni. Dále Kajanová (2014) píše, že rodina je nejdůležitější společenská instituce, jde o dlouhodobé solidární soužití osob, které jsou v příbuzenském svazku. Rodina plní dle Matouška a Palzarové (2010) tři funkce, autoři uvádí výchovu dětí, vztahovou podporu dospělých lidí a ekonomickou podporu všech členů.

Uvězněním jednoho rodiče přichází zcela logicky materiální nedostatek v rodině, sociální izolace, vyloučení někdy dokonce i šikana dětí i celých rodin. Psychická traumata, na které mohou navazovat zdravotní, nebo psychosociální a výchovné poruchy, to jsou jen některé důsledky uvěznění otce (Hála, 2016). Autor také dodává, že v případě uvěznění matky je situace pro rodinu mnohem trýznivější. Jediným přímým kontaktem matky s dítětem jsou poté pouze návštěvy, které jsou v rozmezí tří hodin v kalendářním měsíci (Česko, 1999). Jak Hála (2016) zdůrazňuje je tato oblast stále velmi kritizována, jeví se jako nevhodná, tísnivá a k rodině necitlivá atmosféra, návštěvy často probíhají nehostinných prostorách věznice. Sochůrek a kol. (2013) zmiňuje, že po uvěznění matky jsou děti nejčastěji v péči rodiny, ať už to je partner, jeho rodiče, nebo rodiče vězněné matky. Také uvádí, že ústavní péče je méně častou variantou umístění dítěte během odnětí svobody matky. Avšak autor upozorňuje, že výjimku tvoří ženy, které již před výkonem trestu odnětí svobody zneužívaly drogy, ty se v 90% o své děti nestaraly, děti byly v péči jiných osob.

Nástupem do výkonu trestu odnětí svobody člověk ztrácí nejen své zaměstnání a profesi, ale také svoji partnerskou roli, rozpadá se mu mnohdy rodina, také často ztrácí své sociální vazby (Vágnerová, 2012). Dle autorky přichází také odsouzený o dovednosti a návyky užitečné pro život na svobodě, ale získává zkušenosti nové, které nejsou mnohdy dobré. Tyto skutečnosti ovlivňují život odsouzeného i po výkonu trestu, mnohdy ho pobyt ve vězení ovlivní tak, že se nemůže sám začlenit zpět do života (Vágnerová, 2012).

Výjimkou v této oblasti je společný výkon trestu odnětí svobody matek a jejich nezletilých dětí, tuto problematiku upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky 345/1999 Sb. V České republice je realizován ve specializovaném oddělení Věznice Světlá nad Sázavou. Základním cílem tohoto oddělení, jak Biedermanová (2012) píše je zabránit odloučení

matky od dítěte, posilovat a rozvíjet kladné citové vazby a vytvořit tak pevný vztah vedoucí k rodičovské odpovědnosti. Důležité je rozvíjet pocit zodpovědnosti žen matek a tím vést tyto matky k vytvoření návyku péče o dítě. Autorka dodává: probíhají zde speciálně výchovné aktivity např. terapie zaměřené na mezilidské vztahy, rozvoj empatie, sebeovládání včetně spolupráce s orgánem sociálněprávní ochrany dětí. Současně zde matky celodenně pečují o děti. Je prokázáno, že tento oddíl má velmi malou recidivu, jedním z důvodů je vytvoření vazby matky k dítěti (Biedermanová, 2012). Důležitý fakt, který ovlivňuje nízkou recidivu tohoto oddělení jsou přísná kritéria, na toto oddělení musí odsouzená matka zažádat a splňovat daná přísná kritéria. Odsouzená žena nesmí být v minulosti trestána odnětím svobody. Žena musí prokázat řádnou péči o dítě již před nástupem do vězení, dále musí disponovat dostatkem finančních prostředků na zajištění uspokojování potřeb dítěte, nebo se například podrobit psychologickému vyšetření (VSCŘ, 2018). Vězeňská služba České republika (2018) vše doplňuje o další informace, pokud odsouzené matky zvládají stanovený program zacházení týkající se celodenní péče o dítě, mají možnost navštěvovat zájmové či vzdělávací aktivity (např. arteterapie, aranžování, sportovní aktivity, keramický kroužek nebo finanční gramotnost), které probíhají rovněž pod odborným vedením zaměstnanců věznice. Problematika dluhů je na tomto oddělení řešena individuálně, na základě požadavku odsouzené.

Během pobytu ve vězení žijí mnozí lidé v představě, že ve výkonu trestu své dluhy řešit nemohou a také že jsou vůči pohledávkám věřitelů „chráněni“. Odsouzení tak s věřiteli zpravidla nekomunikují, úřední korespondencí se nezabývají, a pokud mají v úmyslu řešit své dluhy, pak většinou až po svém propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Otmarová, 2012). Což bývá mnohdy velmi pozdě, neboť se dluhy se zvyšují. Valeš (2008) shodně dodává, že odsouzení jsou od svého mimovězeňského života odtrženi, to se projevuje pasivním přístupem o civilní závazky. Dále autor dodává, že nemají přehled o svých závazcích a pokud jsou ochotni splácet, velmi často nevědí, kdo jsou jejich věřitelé a na základě jakých právních smluv dluží.

Za nejčastější příčiny předluženosti osob ve výkonu trestu lze dle Otmarové (2012) považovat:

Nedostatečnou finanční gramotnost a s tím spojenou neznalost příjmů, výdajů a dalších zásad hospodaření. **Nedostatečné sociální kompetence** zde je to hlavně snadná ovlivnitelnost, mnohdy zkratkovité jednání a stále častěji konzumní styl života. **Neschopnost oddalovat své potřeby** stále častěji chtějí mít hned vše, bez ohledu na to, zdali danou věc skutečně potřebují, toto představuje rizikový faktor pro osoby, které mají problém ovládat své chování a jednání.

Otmarová (2012) dále doplňuje, že předluženost odsouzených je jedním z výrazných faktorů a bývá příčinou opakovaného páchání další trestné činnosti, čímž snižuje šanci odsouzených vést řádný život. (Pokud odsouzení své dluhy a další finanční závazky neřeší již ve výkonu trestu, může ignorování tohoto problému vést po propuštění k nárůstu rizika) autorka uvádí tzv. šok ze svobody. Nejčastější dluhy odsouzených dle společnosti Lighthouse (2017) jsou zdravotní a sociální pojištění, za poplatky spojené s bydlením (fondy oprav, nájemné), za služby (vodné, stočné, plyn, elektřina), za svoz odpadu, za internet, televizi, mobilní telefon. Společnost Lighthouse připomíná, že další dluhy jsou z hypoték, půjček, úvěrů, kreditních a debetních karet. V nemalé míře to mohou být dluhy na výživném, za pokuty a přestupková řízení. Mnoho odsouzených dluží za náklady vazby, soudní jednání, právní zastupování. Věřiteli odsouzených jsou často pojišťovny, dopravní podniky a nebankovní ústavy. Setkáváme se, ale také s dluhy vůči soukromým subjektům, dluhy z podnikání za neuhrazené faktury a dluhy vzniklé trestnou činností doplňuje předseda spolku.

Otmarová (2012) zmiňuje, že klienti velmi často nemají o svých dluzích přehled, chybí jim základní povědomí o možnostech, jak předejít zadluženosti během pobytu ve vězení a ani nemají výraznější představu o možnostech dalšího řešení problémů s dluhy na svobodě. Setkáváme se však také s úmyslem vyhnout se povinností, Valeš (2008) píše o takzvané „spící zadluženosti“, v tomto případě o svých dluzích vědí. Cíleně se jim vyhýbají, například spoléhají na pasivitu věřitelů, nebo promlčecí lhůtu. Tento způsob není určitě vhodný, odsouzený se nečinností připravuje na porušování právních norem. Autor na základě svého průzkumu doporučuje odsouzeným následující: **Informovat se** a zjistit si stav svých závazků a vytvořit si přehled závazků. Dále **informovat** o skutečnosti, že je toho času ve výkonu trestu odnětí svobody.

Komunikovat s věřiteli, být v kontaktu s věřiteli, žádat o mimosoudní řešení. Dále plnit své povinnosti důsledně a včas a pokud mohou, tak uhradit dluhy. Také, jak autor dodává nesnažit se vyhnout dluhům, tedy nespekulovat.

U doporučení pro organizace Valeš (2008) upozorňuje, že je nezbytné, aby se této problematice věnovala pozornost v rámci **programu zacházení**. Hála (2006) uvádí, že program zacházení obsahuje časový sled aktivit vedoucích ke změně odsouzeného, zejména v oblasti práce, profesního a všeobecného vzdělávání, sportu, kultury, zájmových činností a poradenství včetně psychologie. Cílem programu zacházení je dle autora připravit odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem.

Legislativně program zacházení upravuje Zákon č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody, zde je uvedeno: program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy s ohledem na délku trestu a osobnost odsouzeného, slouží k dosažení účelu výkonu trestu zpracovává se pro každého odsouzeného individuálně (Česko, 1999). Komplexní zpráva je souhrn výsledků z psychologického, pedagogického, sociálního, lékařského posouzení, zhodnocení rizik a dalších potřeb (Česko, 1999).

K na plnění cíle programu zacházení přispívají velkou měrou vzdělávací aktivity, mezi které Jůzl (2017) řadí výchovy: rozumovou, mravní, pracovní, estetickou a tělesnou. Rozumová výchova napomáhá k snazšímu začlenění jedince do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tato výchova se zaměřuje na dokončení základního vzdělání, vyučení a další vzdělávací programy. Valeš (2008) také doporučuje zvyšovat právní vědomí a celkovou informovanost o této dluhové problematice, například formou besed, kurzů pro všechny odsouzené. Navrhuje začínat již na nástupních oddělení.

Sanders (2016) poukazuje na to, že ženy ve vězení jsou vnímavé a potřebují úsilí při posílení své finanční schopnosti. Autor tedy vyzývá sociální pracovníky, aby se angažovali v iniciativách na zlepšení finančních schopností vězněných žen. Zvláště je to potřebné u žen, které se vrací zpět ke svým rodinám a dětem.

Odlišnosti mezi výkonem trestu odnětí svobody žen a mužů vyplývají z fyziologických rozdílů, a také především z postavení ženy jako matky (Biedermanová, 2012). Autorka zdůrazňuje důležitost práce s odsouzenými ženami, ta zohledňuje konkrétní charakteristiky a různé odlišnosti odsouzených. Školské vzdělávací středisko nabízí

kurzy, (počítače, šití, finanční gramotnosti atd.) také zajišťuje profesní přípravu ve vybraných učebních oborech, kde odsouzené ženy získají výuční listy. Sanders (2016) se s tímto shoduje a říká, že je důležité, aby ve výkonu trestu bylo poskytnuto finanční vzdělávání odsouzeným ženám, a tím jim bylo umožněno, aby mohly podniknout taková rozhodnutí, která by jim zlepšila jejich finanční situaci. Clark (2016) naopak tvrdí, že lidé, kteří se zapojují do vzdělávacích programů se mohou dopouštět špatného chování ve vyšší míře než vězni, kteří se programů nezúčastní nebo je nedokončí. Toto tvrzení Clar (2016) vysvětluje následovně: chování po propuštění závisí i na výběru vězňů do těchto programů, pokud jsou v programech zařazení vysoce rizikový pachatelé, jejich úspěch v civilní životě se snižuje. Autor dodává, velmi záleží na čase, kdy se vězeň účastní vzdělávacího programu, pokud se této aktivity účastní do jednoho roku před propuštěním jeho šance na řádný život je větší.

Biedermanová (2012) upozorňuje na důležitost programů, které se věnují stabilizaci rodinného prostředí, tedy ty, které podporují bydlení, nebo řeší závislostní chování, případně pomohou k získání stabilního pracovního uplatnění a k řešení zadluženosti. Stěžejními programy zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody i v rámci postpenitenciární péče jsou podle autorky ty, které působí na doplnění vzdělání a rekvalifikaci.

Pracovní výchova, zcela určitě patří k nejdůležitějším, odsouzený nemá tak jednotvárný život ve věznici (Valeš, 2008). V rámci práce se dostane mnohdy i mimo věznici, což přispívá k snížení psychického napětí, a neméně důležitá je ekonomická stránka věci. Autor zde také zmiňuje, že pracovním zařazením odsouzený má možnost platit své dluhy a pohledávky.

V roce 2018 se mzdy odsouzených zvýšily následovně: u nekvalifikovaných na částku 5 500 Kč za měsíc, u vyučených na částku 8 250 Kč za měsíc, u středoškoláků na 11 000 Kč za měsíc, u vysokoškoláků na 13 750 Kč za měsíc (Válová, 2018).

Srážky z čisté pracovní odměny odsouzených od 1. 4. 2018 uvedené ve Vyhláše Ministerstva spravedlnosti č.10/2000 novelizované vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 362/2017 se upravují následovně: výživné 30 %, náklady na výkon trestu 26 %, další srážky (přednostní) 12 %, ostatní srážky 4 %, kapesné 17 %, úložné 11 % (Sbírka zákonů, 2017).

Hlavním důvodem pro zvýšení odměn vězňů byla jejich zadluženost a neschopnost splácet dluhy, to je důsledkem následné recidivy. Cílem tedy je dosáhnout snížení tohoto rizikového faktoru vedoucího k recidivě, kterým je vysoká míra zadluženosti. Zvýšení finančních prostředků, které lze již během výkonu trestu odnětí svobody z této pracovní odměny poukázat na úhradu existujících dluhů odsouzeného, a zároveň usnadnit odsouzenému přechod do civilního života. Odsouzení s dlouhými tresty budou mít možnost vytvořit si určitou finanční rezervu na dobu po svém propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Válová, 2018).

Valeš (2008) nezbytným se jeví individuální poradenství, vést odsouzené k vlastní odpovědnosti. Důležitá je také návaznost práce s odsouzenými během výkonu trestu, ale také po výstupu. Vysoké dluhy často znemožňují dlužníkům zařadit se po propuštění z věznic do nekriminální komunity. Valeš (2008) dále upozorňuje, že vysoké srážky ze mzdy společně se snahou zachovat si minimální životní úroveň tlačí často propuštěné z výkonu trestu do nelegální práce. Otmarová (2012) doplňuje, této situaci nenapomáhá vědomí doživotního zadlužení, neboť to podporuje pasivní řešení zadluženosti a možnosti páčání trestných činů.

Společnost Lighthouse (2017) shodně upozorňuje, že dochází k tomu, že propuštění dlužníci, kteří jsou exekurovaní, nechtějí pracovat např. za 8.000 Kč měsíčně. Proto raději chodí po brigádách, dělají na černo nebo nechodí do práce vůbec, protože „*přece za ty peníze se jim to nevyplatí*“. Mnohdy jsou úroky a pokuty, které stát posvětil svými rozsudky měsíčně vyšší, než kolik je schopen propuštěný ze svého platu zaplatit, když do práce nastoupí. Po propuštění mají tedy hned několik handicapů– trestní rejstřík, takže se jim špatně hledá práce, exekuce – z výplaty jim nezbývají peníze.

1.3 Příklady dobré praxe, spolupráce věznic s mimovězeňskými specializovanými pracovišti

Dluhovou problematikou se v našich věznicích zabýváme poměrně krátkou dobu. Avšak v současné době je toto téma ve Vězeňské službě České republiky velmi aktuální. Věznice spolupracují s několika organizacemi např.: s Centrem RUBIKON, Lighthouse a dalšími. Právě Centrum Rubikon umožnilo pracovníkům Vězeňské služby absolvovat Vzdělávací kurz pro zaměstnance na řešení dluhové problematiky vězněných osob (Rubikon, 2018). Tento kurz se týkal především sociálních pracovníků, kteří odsouzené v této oblasti odborně vedou a poskytují jim odborné rady.

V následujícím textu popisují činnost tří neziskových organizací, pohybujících se v současné době v oblasti řešení dluhové problematiky osob ve výkonu trestu. Vždy stručně přiblížím oblast působení organizace, následně se budu věnovat programům, které probíhají ve věznicích v České republice v rámci oddlužení a s tím souvisejících oblastech.

1.3.1 Spolek Lighthouse a jeho program Finance a VT ve Věznici Světlá nad

Sázavou

Spolek Lighthouse (©2018) byl založen jako občanské sdružení v roce 2010, jako hlavní cíl si stanovil je pomoc osobám ve výkonu trestu a vazby, jejich rodinám, přátelům. Jeho zakladatelé a členové (většinou dobrovolníci) pomáhají ostatním lidem při komunikaci s Vězeňskou službou ČR, soudy a ostatními orgány státní správy. Činnost spolku se rozšířila na možnosti záruk při podmíněných propuštění, dále na pomoc osobám již propuštěným z výkonu trestu. Pomoc spočívá v hledání zaměstnání, bydlení, návštěvy úřadů, vyřizování dokumentace, řešení rodinných problémů spojených s dlouhým odloučením osob. Důležitou samostatnou a neustále se rozšiřující kapitolou jsou dluhy a exekuce odsouzených.

Spolek Lighthouse (2018) se podílí na programu týkající se oddlužení a zmapování dluhů u vězňených osob. Například ve Věznici Světlá nad Sázavou probíhá v současné době program **Finance a VT**, kterého se dobrovolně účastní deset prvotrestaných odsouzených žen zařazených do věznice s ostrahou - střední stupeň zabezpečení (dříve dozor). Prvotrestané ženy byly vybrány již na nástupním oddělení a to především, protože se musí vyrovnat s mnoha novými situacemi, a mnohdy jim právě finanční otázka v této nové situaci nepřipadá důležitá. Většina odsouzených již před nástupem do výkonu trestu přestala platit svým věřitelům, nebo nemá přehled o svých platbách. Cíl tohoto programu je podchytit veškeré pohledávky těchto žen, tuto situaci adekvátně řešit tak, aby jim dluhy zbytečně nenarůstaly.

Program probíhá jedenkrát týdně po dobu osmi až dvanácti týdnů (podle potřeb odsouzených). Nejedná se však o jediný běh programu, v kalendářním roce proběhnou minimálně čtyři takové aktivity. S odsouzenými je zde pracováno skupinovou formou, avšak specifické potřeby odsouzených jsou řešeny individuálně.

Tematický plán programu sociálně právní poradenství – Šperlinková (2016):

Na prvních dvou schůzkách je zprvu sociální pracovníci odsouzeným vysvětlen problém a navržena možná řešení. Zde probíhá vysvětlení způsobu komunikace, práva exekutora a dlužníka, orientace v písemnostech v exekučním řízení, druhy exekuce, jak jim předejít. Třetí a čtvrtý týden je zaměřen na zjištění konkrétních pohledávek, v této části si odsouzená sepiše všechny věřitele, o kterých ví. Je nutné sepsat si všechny služby, za které mimo VTOS platí, včetně půjček, elektřiny, televize, internetu.

Dále odsouzené sepiší žádosti o zjištění věřitelů v registru dlužníků. Vzhledem k tomu, že tato služba je zpoplatněna, informace jsou zjišťovány ve spolupráci s neziskovou organizací Lighthouse. Následně jsou odsouzeným poskytnuty konkrétní adresy, je jim zajištěna pomoc při sepsání informativních dotazů na výši pohledávek a čísla účtů, na které je možno dlužné částky zasílat.

Pátý a šestý týden si odsouzené sepiší žádost o informaci konkrétních dlužných částek.

V posledních dvou setkáních má odsouzená k dispozici konkrétní řešení zjištěných informací, pohledávky jsou předány na Ekonomické oddělení Věznice Světlá nad Sázavou. V tomto období je také prováděn nácvik sepsání žádosti o splátkový kalendář pro další splácení po VTOS.

Po ukončení programu Finance a VT by měla mít odsouzená zmapovány veškeré své pohledávky, zjištěny konkrétní věřitele, dlužné částky. Případné pohledávky jsou předány na ekonomickém oddělení věznice, kde po zařazení do zaměstnání jsou dlužné částky postupně spláceny. Odsouzené jsou informovány o možnosti splácení dluhů po propuštění z výkonu trestu ve spolupráci s dalšími organizacemi tak, aby měla odsouzená možnost úspěšně vyřešit svoji dluhovou situaci, pokud se tak nestane již v průběhu výkonu trestu. Odsouzené jsou upozorněny na možnost navázat po propuštění z výkonu trestu kontakt s Občanskou poradnou v místě svého bydliště, kde jí pomohou s dalším řešením splácení pohledávek s ohledem na konkrétní situaci, ve které se bude žena nacházet.

1.3.2 Nezisková organizace Volonté Czech a projekt Světlá šance

VOLONTÉ CZECH, o.p.s. je nezisková organizace založená v roce 2000. Působení organizace je ve sféře rozvojového vzdělávání. Tato společnost se také aktivně zapojila

do mezinárodní spolupráce. Organizace Volonté pomáhá osobám ohroženým vyloučením ze společnosti, a to v České republice i zahraničí, její cílovou skupinou se postupem času staly osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, osoby po propuštění z výkonu trestu, osoby dlouhodobě nezaměstnané, imigranti a matky na mateřské/rodičovské dovolené. Od roku 2012 spolupracuje s Vězeňskou službou jako poskytovatel školení a realizátor programů pro odsouzené ve věznicích České republiky (Volonté, 2018).

Projektem **Světlá šance** Volonté (2018) reaguje na neřešenou problematiku dluhů a exekucí žen ve výkonu trestu ve Věznici Světlá nad Sázavou. Aktuálně se v současné době zaměřuje na individuální poradenství, cílovou skupinou této organizace jsou všechny nově nastupující zadlužené ženy. Tímto projektem se snaží pomoci odsouzeným ženám, tak, že jim nabízí pomoc při zmapování dluhů, dále zprostředkovat komunikaci s věřiteli, exekutory a soudy. Do věznice dojíždí pravidelně každý týden. Odsouzeným ženám, ale poskytuje pomoc také po propuštění, kdy je aktivně podporuje a pomáhá při hledání bydlení, práce a při řešení dluhové situace.

1.3.3 Nestátní nezisková organizace Rubikon, pracovní sešity pro odsouzené a program Zadluženost, Pohovory nanečisto.

Nestátní nezisková organizace Rubikon (2018) podporuje odsouzené a propuštěné na cestě zpět do společnosti, podpora spočívá v řešení dluhů a zejména v získání a udržení práce, v odpovědnosti vůči sobě, rodině i okolí.

Tato společnost, jak jsem již uvedla, vypracovala pro sociální pracovníky Manuál pro finanční a ekonomickou gramotnost a Manuál pro řešení dluhové problematiky. Centrum Rubikon se aktivně zapojilo do řešení dluhové problematiky ve věznicích, nejen vzděláváním odborných zaměstnanců, zejména sociálních pracovníků, ale i prací s odsouzenými. Program **Zadluženost** se zabývá kurzy dluhové gramotnosti a řešení předluženosti, mapování dluhů, efektivní způsob komunikace s věřiteli a právní rámec exekucí (Rubikon, 2018).

V pracovním sešitě pro vězněné osoby vydaném společností Rubikon, jsou vězni srozumitelně seznamováni s touto problematikou. Odsouzení si prakticky sestaví a vyzkouší hospodaření, sepíší příjmy a výdaje, ty dále rozdělují na nezbytné (nájem, energie, jídlo) a ty ne tolik potřebné. Pro odsouzené již zadlužené, tedy

potřebující okamžitou pomoc nabízí **zdarma** zmapování dluhů, aktivně komunikuje s věřiteli, exekutory, ale i soudy (Rubikon, 2018).

Společnost Rubikon (2018) v praxi realizuje pomoc odsouzeným zpravidla skupinově se zaměřením na odsouzené ženy, zařazené do kategorie ostraha nízký (dříve dohled) a střední stupeň zabezpečení (dozor). Cílem programu Zadluženost je zjistit, a hlavně včas podchytit veškeré pohledávky odsouzených žen, a tuto situaci adekvátně řešit tak, aby ženám zbytečně nenarůstaly dluhy. Odsouzené pak samy, nebo s pomocí sociální pracovnice sepíší žádosti o zjištění věřitelů v registru dlužníků. Tato služba je, jak již bylo uvedeno, zpoplatněna, informace jsou proto zjišťovány ve spolupráci s touto neziskovou organizací. Poté jsou odsouzeným poskytnuty konkrétní adresy, je jim zajištěna pomoc při sepsání informativních dotazů na výši pohledávek a čísla účtů, na které je možno dlužné částky zasílat. Dále pomáhá odsouzeným s osobním bankrotem. Provádí poradenství v této oblasti, které zajišťují zkušení dluhová poradci nebo právníci. Dluhová problematika je velmi náročná a vyžaduje pomoc odborníků a právníků. Zadlužení lidé ve výkonu trestu řeší za pomoci těchto odborníků své dluhy již před výstupem z vězení (Rubikon, 2018).

Vězeňské programy společnosti Rubikon (2018) se zaměřují na komplexní přípravu odsouzených na propuštění. Cílem této aktivity je především rozvíjet znalosti a dovednosti potřebné pro úspěšné zvládnutí návratu na svobodu a také na trh práce, který je podporován rozesíláním inzerátů volných pracovních pozic.

Není tedy pochyb, že k úspěšnému oddlužení osob je třeba stabilního pracovního místa, odsouzení ve věznicích mají v současné době větší možnost pracovat.

Například ve Věznici Světlá nad Sázavou v současné době pracuje cca 500 odsouzených žen, ty jsou zaměstnány např.: na balení cukrovinek 220 žen, obsluze linek na mytí plastových obalů 50 žen, obsluze svářečských automatů 90 žen, manipulační práce pro tiskárenský průmysl 50 odsouzených žen, balení uzenin 40 odsouzených žen, obrábění dřevěných výrobků 20 žen, manipulační práce a balení sklářských výrobků 20 žen (VSČR, 2018).

Nebyla by to přínosná pomoc, pokud by na pomoc s dluhy plynule nenavazovala pomoc na svobodě, která musí začít již ve výkonu trestu.

K dalším důležitým aktivitám organizovaným společností Rubikon, jsou **Pohovory na nečisto**. Jde o tréninkové pracovní pohovory zaměstnavatelů s kandidáty Pracovní agentury RUBIKON. I lidé s trestní minulostí mohou být kvalitními kandidáty a mají zaměstnavateli co nabídnout. Avšak cílem Pohovorů na nečisto není získat zaměstnání, ale možnost klienta vyzkoušet si pohovor a získat zkušenost a sebedůvěru.

Společnost Rubikon se o to snaží i vytvářením tréninkových pracovních míst pro osoby dlouhodobě nezaměstnané po výkonu trestu. Zaměstnanci jsou vybíráni z řad lidí se záznamem v Rejstříku trestů, ale i dlouhodobě nezaměstnaných. Z letitých zkušeností vyplynulo, že k integraci lidí po VTOS je třeba specifický a odborný přístup. Přínosným se ukázal také balíček služeb, který obsahuje pracovní a dluhové poradenství, kterým se zvyšují šance lidí propuštěných z VTOS na uplatnění na pracovním trhu (Rubikon, 2018).

Lidé, kteří opouští věznice, mají situaci značně znevýhodněnou, většina zaměstnavatelů požaduje čistý Rejstřík trestů i u pracovních pozic u kterých to není nutně potřebné, proto je velmi důležité neustále pracovat na osvětě občanů a především zaměstnavatelů (Rubikon, 2018). Tento záznam samozřejmě představuje překážku v přijetí osoby do zaměstnání, a to i v případě, kdy trestná činnost uchazeče o zaměstnání věcně vůbec nesouvisí s nabízenou pracovní pozicí. Metodika pro prevenci trestní recidivy formou podpory zaměstnávání a profesního rozvoje osob se záznamem v evidenci Rejstříku trestů a osob ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci veřejných zakázek (© 2018) dále upozorňuje, že záměrem a komplexním cílem je naučit zaměstnavatele, aby nepřehlíželi vhodné potenciální zaměstnance jen proto, že někdy v minulosti „šlápli vedle“. Důležité je vysvětlit jim, že i mezi osobami se záznamem v rejstříku trestů lze nalézt schopné a spolehlivé zaměstnance, kteří si zaslouží dostat novou šanci (VSČR, 2018). Cílem zaměstnávání osob se záznamem v evidenci Rejstříku trestů není za každou cenu zaměstnat všechny osoby s kriminální minulostí, ale umožnit lidem v obtížné sociální situaci, kteří jsou odhodlaní pracovat a vhodní pro konkrétní pozice, nalézt uplatnění a umožnit jim nový start (VSČR, 2018).

K této důležité osvětě patří v posledních letech celosvětově známý běh YELLOW RIBBON RUN (Běh se žlutou stužkou).

„Naším cílem je povzbudit zaměstnavatele, aby přinejmenším přemýšleli nad tím, že i propuštěný vězeň může být vděčným a spolehlivým zaměstnancem. Věřím, že práce s

vězni má smysl. Čím víc jim pomůžeme se začleněním do běžného života a řešením leckdy složitých životních problémů, tím méně bude obětí trestných činů,“ vysvětluje motivaci Gabriela Slovákova ředitelka Věznice Světlá nad Sázavou a iniciátorka běhu se žlutou stužkou (VSČR, 2017). Projekt Yellow Ribbon Run je osvětový, má za cíl poukázat na obtížnou zaměstnatelnost lidí s trestní minulostí. Žlutá stužka slouží jako symbol naděje na druhou šanci a návratu bývalých vězňů do společnosti.

2 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem práce je prezentovat nejdůležitější problémy vyskytující v současné době u zadlužených vězňů žen v České republice.

Současně zmapovat postupně se utvářející systém odborné pomoci při oddlužování a navrhnout některá optimalizační doporučení.

Na tomto základě byly stanoveny následující výzkumné otázky.

1. Které problémy v rozvoji nabízených aktivit směřujících k oddlužení vězňů žen v současnosti převládají?
2. Jaká řešení aktuálních problémů respondenti navrhnou?

3 Metodika

K zpracování mé práce jsem zvolila deskriptivní výzkum, hlavní metodou sběru dat je zde kvalitativní dotazování s pomocí techniky strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami.

Výhodou kvalitativního výzkumu, který jsem vybrala k zpracování dat je dle (Švaříčka a kol., 2014) to, že zkoumaný jev je zjišťován v jeho přirozeném prostředí. Hendl (2016) považuje kvalitativní výzkum za pružný typ výzkumu, který lze v průběhu výzkumu i sběru dat upravovat. Tento autor dále uvádí jako výhodu hloubkový popis případů a vhléd při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu. Švaříček a kol. (2014) dodává, že nevýhodou může být časová náročnost sběru dat a také možné ovlivnění vybraných jedinců výzkumníkem. Dalšími nevýhodami jsou dle tohoto autora obtížnější testování hypotéz a teorií, výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi. Uvedené nevýhody kvalitativního výzkumu jsou však vyváženy jinými vlastnostmi (Hendl, 2016).

Deskriptivní výzkum jsem si vybrala především proto, abych se zaměřila na určitý specifický fenomén, přesněji na určitou konkrétní otázku. Právě díky deskripci lze zjistit, zda je možné získat odpovědi na otázku, zda se v organizaci objevují nějaké problémy, jakého jsou druhu a v jaké míře jsou zastoupeny (Nakonečný, 2009).

Dle Hendla (2016) se strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami charakterizuje pečlivě formulovanými otázkami, na které respondenti odpovídají.

Otázky pro rozhovor jsem si předem připravila tak, aby byly správně formulovány. Tento typ rozhovoru se používá, v případech, kdy je nutné minimalizovat variace otázek kladených dotazovanému. Snižuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech se budou výrazně strukturně lišit (Hendl, 2016).

Otázky byly směřované na zjištění problémů při oddlužování žen ve výkonu trestu.

Počet respondentů byl stanoven na 10 žen ve výkonu trestu odnětí svobody, 5 zaměstnanců vězeňské služby a 5 pracovníků neziskových organizací. Z tohoto důvodu bylo potřebné připravit tři okruhy otázek.

Rozhovory s odsouzenými ženami byly uskutečněny v kanceláři sociální pracovnice, vzhledem k opatřením, které ve věznici jsou, nemohly být rozhovory nahrávány, ale byly zapisovány ručně a poté přepsány na počítači.

Rozhovory s pracovníky ženské věznice jsem provedla v jejich osobním volnu mimo věznici. Vše jsem si také zapisovala na svůj notebook. Poslední skupinou byli pracovníci neziskových organizací, které jsem kontaktovala pomocí Skype, kontakty mi byly předány sociální pracovnicí, která je předem kontaktovala a upozornila, že je v blízké době oslovím.

Etika výzkumu

Dodržení určitých etických principů je neodmyslitelnou součástí každého výzkumu. Zásadním předpokladem je dobrovolná účast respondentů, ochrana jejich identity a také důvěrnost dat. Všechny rozhovory byly vedeny s ústním souhlasem účastníků a všem se dostalo ujištění o zachování mlčenlivosti o získaných datech. Respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu i s tím, že získaná data budou užita jen pro potřeby bakalářské práce. Ve výsledcích nejsou uváděna jména ani jiné údaje, účastníci jsou označeni zkratkami R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10.

4 Výsledky

V této části práce jsou vyhodnoceny rozhovory nejprve s odsouzenými ženami. Rozhovor se skládá z 12 otázek, které jsou rozděleny do tří částí. První část jsou identifikační údaje respondentek, druhá část se týká času na svobodě, důvod vzniku dluhu, jeho řešení, třetí část otázek je zaměřena na současnou dobu ve VT, účast na oddlužení a návrhy na řešení.

Všechny rozhovory, které jsem provedla, jsem začala identifikačními otázkami. V těchto otázkách jsem se dotazovala na věk žen, zda jsou prvotrest nebo vícetrest a zda se na svobodě staraly od dětí. Tyto otázky byly informativní. Druhá část otázek se týkala vzniku prvního dluhu a pocitu při zjištění neschopnosti splácet, dále také zda ženy pracovaly a jak se snažily situaci řešit. Třetí část otázek byla zaměřena na dobu ve výkonu trestu. Zde jsem se dotazovala, zda ženy ve věznici pracují a jak se samy zapojují do řešení svého problému. Zde jsem také zjišťovala, jaké problémy odsouzené specifikují a jaké navrhují řešení. Aby byly odpovědi na tyto otázky přehlednější, zpracovala jsem je do následujících tabulek.

Tabulka 1: Věk

Věk	Počet respondentů
Nad 20	2
Nad 30	4
Nad 40	3
Nad 50	1

Zdroj: vlastní zpracování

První otázkou jsem zjišťovala věk žen, ve věku mezi dvaceti a třiceti lety byly dvě odsouzené. Ostatní respondentky byly nad třicet let čtyři, nad čtyřicet let tři a nad padesát let pouze jedna odsouzená žena.

Tabulka 2: Počet uvěznění

Po kolikáté ve VT	Počet respondentů
Prvotrest	3
Vícetrest	7

Zdroj: vlastní zpracování

Druhou otázkou jsem se dotazovala na počet uvěznění odsouzených žen, z odpovědí vyplývá, že prvotrestané jsou tři a zbývajících sedm, již ve výkonu trestu odnětí svobody byly. Jedna odsouzená je ve výkonu trestu dokonce již po páté.

Tabulka 3: Děti v péči

Péče o děti	Počet respondentů
Neměla, nebo se nestarala	7
Starala se o děti	3

Zdroj: vlastní zpracování

Třetí otázkou jsem měla za cíl zjistit, zda se podílely na péči o děti. Zde jsem zjistila, že děti nemá, nebo se o ně nestaralo sedm žen. Děti v péči měly jen tři odsouzené ženy.

Tabulka 4: Vznik prvního dluhu a práce

4a. Vznik dluhu

První dluh	Počet respondentů
Pokuta MHD	1
Soudní výlohy, výkon trestu	1
Půjčka v bance	1
Auto, dovolená, mobil	1
Zdravotní pojišťovna	1
Běžný provoz domácnosti	2
Nájem	2
Neví	1

Zdroj: vlastní zpracování

Čtvrtou otázku jsem zaměřila na vznik prvního dluhu a také na informaci, zda odsouzená v této době pracovala. Zde jsem zjistila, že první dluh vznikl nejčastěji na nájem a běžný provoz domácnosti. Zde v obou případech odpověděly shodně dvě ženy. Pět odsouzených odpovědělo rozdílně a jedenkrát ženy uváděly příčinu: pokuta MHD, soudní výlohy a pobyt ve vězení, půjčku v bance, koupě auta, nebo dluhu u zdravotní pojišťovny. Tabulka 4 a.

4b. Práce

Práce	Počet respondentů
Pracovala	4
Nepracovala	6

Zdroj: vlastní zpracování

V této otázce jsem se dotazovala také zda odsouzená pracovala. V době vzniku prvního dluhu pracovaly čtyři ženy, šest jich nepracovalo (tab. 4b.). Z těchto odpovědí mi také vyšly informace, že z žen, které nepracovaly, byly dvě závislé na návykových látkách (pervitin). Pouze jedna pobírala podporu v nezaměstnanosti a jedna pobírala dávky hmotné nouze, tabulka 4c.

Tabulka 4c.

4c.

Z nepracujících	Počet respondentů
Podpora v nezaměstnanosti	1
Pobírala hmotnou nouzi	1
Závislé na drogách	2

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 5: Důvod půjčky

Důvod půjčky	Počet respondentů
Bydlení	2
Dnes již neví	3
Drogy	3
Běžné věci v domácnosti (jídlo, oblečení)	3
Nemá půjčku	1

Zdroj: vlastní zpracování

Počet respondentů je větší než počet dotazovaných. Odsouzené uváděly více důvodů, proč si vzaly půjčku. Nejčastější odpovědí bylo na běžné věci, kde ženy uváděly vedle jídla, oblečení i dárky na Vánoce, takto odpověděly tři ženy. Stejný počet odpověděl, že si půjčoval na drogy. Dvě ženy se zadlužily kvůli bydlení. Tři ženy neví, na co si braly půjčku.

Tabulka 6: Pocit při zjištění dluhu, pomoc druhých

6a.

Pocit při zjištění dluhů	Počet respondentů
Bylo to jedno	5
Úzkost, beznaděj, deprese	5

Zdroj: vlastní zpracování

Otázkou č. 6 jsem zjišťovala, jaké pocity se dostavovaly ženám při zjištění reality, že nedokáží svůj vzniklý dluh splatit a také zda jim v jejich situaci někdo pomáhal. Z odpovědí vyplynulo, že pěti ženám byla jejich situace jedno a nijak je to

neznepokojovalo. Dalších pět žen v této situaci pocíťovalo úzkost, beznaděj a deprese. V tabulce 6b. je uvedeno, že osmi odsouzeným ženám v této situaci nikdo nepomáhal, pouze dvě ženy uvedly pomoc rodiny.

6b. Pomoc druhých

Pomoc druhých	Počet respondentů
Nepomáhal	8
Pomáhala rodina	2

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 7: Snaha řešit situaci před VT a jak?

7a. Snaha řešit

Snaha řešit dluhy	Počet respondentů
Ne	6
Ano	4

Zdroj: vlastní zpracování

7b. Způsob řešení

Způsob řešení	Počet respondentů
Splátkami	3
Nevýhodná půjčka	1

Zdroj: vlastní zpracování

Sedmou otázkou jsem se dotazovala na snahu žen řešit jejich situaci, z odpovědí vyplynulo, že šest žen svoji situaci neřešilo a čtyři se ji snažily nějak řešit. (tab.7a)

V tabulce 7b. je uvedeno, jakým způsobem situaci řešily, tři odsouzené ženy se snažily splácet alespoň malou částku, jedna žena si vzala další půjčku, jak sama uvádí nevýhodnou.

Tabulka 8: Přehled o dluzích a věřitelích ve výkonu trestu

Přehled o dluzích	Počet respondentů
Má přehled	5
Neví přesně	5

Zdroj: vlastní zpracování

V této osmé otázce mě zajímalo, zda ženy, které jsou již ve výkonu trestu, mají přehled o svých dluzích, odpovědi vyšly zcela stejně. Pět žen má přehled o svých dluzích a zbylá polovina si o svém přehledu dluhů není si jistá nebo neví přesně.

Tabulka 9: Od koho (kde) se dozvěděla od možnosti řešit dluhy

Od koho a kde se dozvěděly	Počet respondentů
Sociální pracovníce a nástupní oddíl	8
Od spoluvězňů	2
neví	1

Zdroj: vlastní zpracování

Opět odsouzené uvedly více odpovědí. Nejčastěji ženy uváděly sociální pracovníci a místem bylo nástupní oddělení, tuto odpověď uvedlo osm žen. Dvě odsouzené uvedly spoluvězně ženy a jedna neví.

Tabulka 10: Aktivita odsouzených. Pracuje ve VT?

10a. Aktivita

Účast v projektu	Počet respondentů
Projekt Rubikon	4
Projekt Světlá šance	3
Projekt Lighthouse	2
Již není v žádném projektu	1

Zdroj: vlastní zpracování

10b. Zaměstnanost

Zaměstnanost	Počet respondentů
Pracuje	9
Nepracuje	1

Zdroj: vlastní zpracování

Desátá otázka směřovala k zjištění, jak se odsouzené samy aktivně podílí na řešení dluhů. Zjistila jsem, že z deseti z nich je devět zapojeno do nějakého projektu probíhajícího ve věznici. Pouze jedna se již žádného programu na oddlužení neúčastní (tab.10a.). Z těchto deseti oslovených žen jich ve věznici 9 pracuje. Jedna žena uvedla, že nepracuje a nikdy nepracovala (tab.10b.).

Tabulka 11: Spokojenost s oddlužením. Problémy

11a. Spokojenost

Spokojenost s probíhajícím poradenstvím	Počet respondentů
Ano	7
Spíše vyhovuje	3

Zdroj: vlastní zpracování

11b. Problémy

Problém, který zmiňuje	Počet respondentů
V malé mzdě	3
Neuvedly	7

Zdroj: vlastní zpracování

Jedenáctá otázka se týkala spokojenosti s probíhajícími projekty. Sedm žen se vyjádřilo kladně a uvedlo, že vše je tak složité, že samy by to nezvládly. Zbývající tři uvedly, že jim to spíše vyhovuje (tab.11a.).

Druhá část této otázky směřovala k problému, který odsouzené vyjádřily. Sedm žen prostoru nevyužilo. Tři oslovené ženy vidí problém v nízké mzdě (Tabulka č.11b).

Tabulka 12: Navrhovaná řešení

Ideální pomoc při oddlužení	Počet respondentů
Dluh odpustit (storno, osvobození, dluhová amnestie)	4
Častější návštěvy organizací	1
Větší mzda	2
Je spokojená	1
Domácí vězení	1
Automatické strhávání minimální mzdy	1
Sloučení exekucí	1
Zaplacení dlužného výživného na dítě	1
neví	1

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední dvanáctá otázka směřovala k respondentům, jaká je podle nich ideální pomoc při dluhové problematice. Opět některé odsouzené uvedly více odpovědí. Nejvíce, a to čtyři, mi odpověděly, že ideální pomoc by byla jim dluhy prominout. Minimálně dvě to myslely zcela vážně, alespoň co jsem si poznamenala. (**odpověď odsouzené:** „*Ideální by bylo to stornovat!*“ Moje poznámka (myslela to dle jejího výrazu zcela vážně).

Dvě ženy vyjádřily jako ideální větší mzdu. Ostatní uvedly každá jinou odpověď, a to např. častější návštěvy organizací pomáhajících odsouzeným, dále jedna odsouzená uvedla jako optimální domácí vězení: „*Venku*“ *bych si vydělala víc a mohla bych víc splácet*“. Dále zazněla odpověď jako např. sloučení exekucí, zaplacení dlužného

výživného na vyživované dítě, automatické strhávání minimální částky. Jedna dotazovaná byla spokojena a jedna neví.

Zaměstnanci VS

Tato část mé práce je zaměřena na zaměstnance Vězeňské služby. Jsou zde vyhodnoceny rozhovory, které tvoří devět otázek, v prvních otázkách jsem zjišťovala délku pracovního poměru a pracovní pozici, kterou zastávají. Následující otázky byly zaměřeny na zmapování průběhu řešení dluhů z jejich pohledu. Vše je zakončeno návrhy respondentů na zlepšení a zkvalitnění této velmi důležité činnosti. I zde jsem všechny odpovědi zpracovala do následujících tabulek.

Tabulka 1:

Doba pracovního poměru	respondenti
Do deseti let	1
Nad deset let	4

Zdroj: vlastní zpracování

První otázka byla směřována na věk zaměstnanců věznice zbývajících se řešení dluhů odsouzených žen. Z odpovědí vyplynulo, že se jedná o zkušené pracovníky s délkou pracovního poměru nad deset let u čtyř zaměstnanců a nad pět let u zbývajících občanské zaměstnankyně vězeňské služby ČR.

Tabulka 2: Pracovní pozice

Pracovní pozice	Počet respondentů
Sociální pracovník	4
Speciální pedagog	1

Zdroj: vlastní zpracování

Ve druhé otázce jsem se dotazovala na pracovní pozici zaměstnanců, kteří se této problematice věnují. Zde jsem zjistila, že čtyři pracovníci pracují na pozici sociální pracovníci a jedna pracuje jako speciální pedagog.

Tabulka 3: Aktivní podílení se na oddlužení

Činnosti zaměstnanců VT při oddlužení	Počet respondentů
Sociálně-právní poradenství	3
Individuálně na základě žádanek	1
Spolupráce v projektu Světlá šance	2
Podklady pro řešení dluhové situace	1

Zdroj: vlastní zpracování

Ve třetí otázce jsem se ptala na konkrétní činnosti zaměstnanců, kterými se podílí na řešení dluhů. Ve třech případech mi odpověděli, že jejich práce spočívá v sociálně-právním poradenství, z toho dvě odpověděly spolupráci s organizací Světlá šance. Další uvedla přípravu podkladů pro řešení dluhové situace odsouzených, nebo individuální poradenství.

Tabulka 4: Přínosnost neziskových organizací

Přínosnost organizací	Počet respondentů
Ano	5

Zdroj: vlastní zpracování

Čtvrtou otázkou bylo dotazována přínosnost organizací působících ve věznicích, zde všechny respondentky odpověděly ano.

Avšak v jednom případě bylo připuštěno, že jsou i organizace, které tuto službu mohou poskytovat pouze z důvodu získání finančních prostředků. Na druhou stranu další dotazovaná upozorňuje na fakt, že bez těchto organizací by nebylo možné adekvátně řešit dluhovou situaci odsouzených ve výkonu trestu nebo po jeho skončení.

Tabulka 5: Je současná činnosti dostatečná, případný problém

Popsaný problém	Počet respondentů
„Přetěžování“ pracovníků VT v souvislosti dluhy	2
Malé příjmy odsouzených z toho důvodu (pozastavit exekuce)	1
Malý počet zaměstnanců zabývajících se dluhy	1
Nedostatečné vzdělání pracovníků VT v oblasti dluhové problematiky	2
Nezájem odsouzených	1
Nízké vzdělání odsouzených (gramotnost)	1

Zdroj: vlastní zpracování

Touto otázkou jsem zjišťovala názor oslovených respondentů na tento problém. Nejčastěji zmiňovaly přetěžování pracovníků VT a také nedostatečné odborné vzdělání těchto pracovníků. Jako další problém vyskytující se v této oblasti byl uváděn malý počet zaměstnanců, kteří se zabývají: dluhy, malé příjmy odsouzených, nezájem odsouzených, nízké vzdělání a gramotnost odsouzených.

Tabulka 6: Problémy při práci s vězni

Problémy	Počet respondentů
Nízká mentální úroveň odsouzených	2
Nezájem odsouzených	2
Jazyková bariéra cizinek	1
Chybějící doklady cizinek nemožnost si vydělat	1

Zdroj: vlastní zpracování

Šestou otázkou jsem se tázala na problémy při práci s odsouzenými. Dvě respondentky uvedly jako problém při práci s vězňenými ženami jejich mentální úroveň, dvakrát se objevil i problém spočívající v nezájmu odsouzených o tuto problematiku. Jednou byl uveden jako problém jazyková bariéra cizinek a jednou také chybějící doklady a s tím související nemožnosti odsouzenou pracovně zařadit.

Tabulka 7: Smysl provádět oddlužení ve VT

Klady oddlužení ve VT	Počet respondentů
Zastavení pohledávek (svolení exekutora)	2
Samotné uvědomění si dluhu, sestavení přehledu dluhů, nenarůstá jim dluh, shromáždění dluhů, příprava na oddlužení po propuštění	5
Pomoc organizací s placením poplatků	1

Zdroj: vlastní zpracování

Zde jsem zjišťovala klady a přínosnost oddlužení přímo ve věznicích. Všechny mnou dotazované pracovnice se shodly na tom, že je potřebné dluhy zmapovat. Tím si mají uvědomit, že si musejí připravit materiál na oddlužení po propuštění. Ve dvou případech bylo ještě zmíněno zastavení pohledávek, které je možné se svolením exekutora. V jednom případě mi dotazovaná odpověděla, že potřebná je i pomoc organizací s placením poplatků, cituji: „*pomáhající organizace jim často platí částečně nebo zcela náklady na zjištění výše dluhů – zpoplatněn je např. výpis exekucí od exekutorské komory, kdy jedna položka stojí 100,-Kč – průměrný počet exekucí na osobu je dle dosavadních zkušeností cca 15 exekucí, takže náklady jsou poměrně finančně náročné.*” (R č.5)

Velmi důležitou informaci sdělily dvě dotazované, které uvedly, že oddlužení jako takové - insolvence (osobní bankrot) není ve věznicích možný realizovat. To je dáno především z důvodů nedostatečného příjmu a nejistoty práce i za pět let (např. při výstupu ve výkonu trestu), a dále z důvodů zpoplatnění žádosti o oddlužení.

Zároveň tyto respondentky zmínily, že oddlužení, jako řešení dluhů, ve věznicích probíhá úspěšně, avšak oddlužení jako insolvence, nikoliv.

„Přímo oddlužení asi nelze zcela realizovat – ods. nemají dostatečný příjem, a nemají jistotu, že ten příjem budou mít po dobu 5 let.“ (R2)

„Oddlužení není možné ve většině případů během výkonu trestu. Žádost o oddlužení je zpoplatněna, na toto odsouzené nemají peníze. Další problém je, že jejich mzda v případě, že jsou zaměstnané, není tak vysoká, aby splňovaly podmínky oddlužení.“ (R5)

Tabulka 8: Dělají odsouzené maximum pro své oddlužení?

8a. Aktivita

Aktivita odsouzených	Počet respondentů
Ano	1
Ne	4
Jak které	1

Zdroj: vlastní zpracování

8b.

Co ovlivňuje aktivitu odsouzených	Počet respondentů
Mentální úroveň	1
Počet uvěznění	1
Rodinné zázemí	1
Účelové jednání z důvodu podmíněného propuštění	1
Není dostatečný zájem a schopnost řešit situaci, nechápe důležitost	2

Zdroj: vlastní zpracování

V osmé otázce jsem zjišťovala, zda odsouzené dělají maximum při svém oddlužení, čtyři z pěti dotazovaných odpovědělo, že ne. Pouze jedna odpověděla ano. (tab.8a) Zároveň jako důvod jejich nečinnosti uvedly různé důvody, např. ve dvou případech uvedly nezájem a schopnost řešit situaci, dále mentální úroveň, nebo účelové jednání vedoucí k podmíněnému propuštění (tab.8b.).

Mimo jiné však jedna respondentka uvedla, že cituji: *„Samozřejmě část z nich pracuje velmi intenzivně, jsou k dispozici informace o propuštěných odsouzených, které již žádaly o insolvenční, a mají šanci vše řešit.“ (R5)*

Tabulka 9: Navrhované řešení

Navrhovaná řešení	Počet respondentů
Odborný personál věnující se pouze dluhům	2
Postpenitenciární péče	4
Pouze ověřené organizace	1

Zdroj: vlastní zpracování

Devátou otázkou jsem se dotazovala respondentů na jejich návrhy na řešení.

Dvě dotazované upozorňovaly na přetíženost sociálních pracovníků také na jejich nedostatečné právní vzdělání, citují: „*sociální pracovníci, které musí řešit ještě jiné úkoly, soc. pracovníci na to nemají dostačující vzdělání, pouze kurzy na to nestačí.*” (R2) a “*Není v silách personálu věznic věnovat dostatečnou pozornost a pomoc každé odsouzené, dále personál nemá k tomuto dostatečné vzdělání. Řešení exekucí a oddlužení je velice složité, není možné zodpovědnost za toto přesouvat na zaměstnance věznic.*” (R5).

Jako řešení tedy dvě respondentky navrhují, aby byl v každé věznici odborný zaměstnanec, který se bude věnovat pouze dluhům a spolupracovat s neziskovými organizacemi, exekutory, soudy, bankovním i nebankovním sektorem. Dalším navrhovaným řešením je vybudování postpenitenciární péče, která by navazovala na tuto činnost. Na tento problém upozorňovaly dokonce čtyři z pěti dotazovaných. Citují: „*Často chybí i návaznost na dořešení po propuštění z výkonu trestu – i odsouzená, která má všechny podklady k zahájení oddlužení nemusí vše dokončit z důvodu, že v civilním životě není v jejím okolí navazující organizace, která by jí pomohla sepsat žádost o oddlužení a celkově s ní dořešit vše potřebné.*” (R5)

Zaměstnanci neziskových organizací

V této třetí části jsem se dotazovala pěti pracovníků neziskových organizací. První otázky byly opět informativní, v další části otázek jsem zjišťovala konkrétní činnosti organizací a také zda pracovníci definují nějaký problém v této činnosti. Poslední a třetí část otázek směřovala k návrhům, které mnou oslovení pracovníci doporučují. Vše je pro přehlednost zpracováno do tabulek.

Tabulka 1: Pozice v organizaci

Pozice v organizaci	Počet respondentů
Spoluzakladatel	1
Přes známého	3
Inzerát	1

Zdroj: vlastní zpracování

V této otázce jsem se ptala na způsob, jakým se respondenti dostali k práci v organizaci. Ve třech případech se jednalo o zprostředkování známým, jedenkrát přes inzerát a jednou se jedná o spoluzakladatele organizace.

Tabulka 2: Délka působení v organizaci

Délka působení v NO	Počet respondentů
Do pěti let	4
Nad pět let	1

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti v organizaci pracují ve čtyřech případech do pěti let, jeden respondent je v organizaci osm let.

Tabulka 3: Motivace pracovníků k práci

Motivace k práci	Počet respondentů
Pomoc jiným lidem	4
Poukázání na vzniklý problém	1

Zdroj: vlastní zpracování

Otázkou čtvrtou jsem se dotazovala na motivaci k práci, čtyři oslovení respondenti uvedli, že chtěli pomáhat lidem. Jeden dotázaný chtěl poukázat na nějaký vzniklý problém.

Tabulka 4: Pracovní pozice

Pracovní pozice	Počet respondentů
Psycholog	1
Předseda spolku	1
Dluhové poradenství - dobrovolník	3

Zdroj: vlastní zpracování

Čtvrtá otázka se týkala pracovní pozice, které pracovníci zastávají. Nejčastěji se jednalo o dobrovolníky, a poté šlo o jednoho psychologa a předsedu spolku.

Tabulka 5: Zájem o nabízené programy

Zájem o programy	Počet respondentů
Velký	5
Není	0

Zdroj: vlastní zpracování

Pátou otázkou jsem zjišťovala, zda je o tyto nabízené programy zájem, ať už ze strany věznic, nebo odsouzených. Zde mi pět respondentů odpovědělo shodně, zájem o tyto programy je veliký z obou stran.

Tabulka 6: Finance

Finanční prostředky	Počet respondentů
Nemá přehled, nezajímá ho to, neví	4
Soukromé zdroje	1

Zdroj: vlastní zpracování

Šestou otázkou jsem se snažila zjistit způsob získávání financí a zda jsou finance dostatečné. Jeden respondent odpověděl, že finanční prostředky jdou ze soukromých zdrojů. Další dotazované nemají přehled, neví, nebo je tato oblast nezajímá.

Tabulka 7: Konkrétní pomoc organizací

Konkrétní pomoc odsouzeným	Počet respondentů
Od závislostí a souvisejících věcí	1
Dluhové poradenství (komunikace s věřiteli)	4
Pomoc po propuštění (bydlení, práce.)	3

Zdroj: vlastní zpracování

V sedmé otázce jsem se ptala, jakou konkrétní pomoc nabízí organizace odsouzeným ženám. Všechny organizace nabízí dluhové poradenství, tak odpověděly čtyři z dotazovaných. Mezi další důležité pomoci patří pomoc po propuštění a práce na odstranění závislostí, které jak mnou dotazovaný respondent uvedl, je velmi důležitá.

Tabulka 8: Problémy při práci s vězni

Problémy při práci s vězni	Počet respondentů
Formální spolupráce	1
Nízká odměna za práci	4
Špatná komunikace s vnějším světem (telefonování)	2
Neznalost složité problematiky (mentální úroveň)	1

Zdroj: vlastní zpracování

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jaké konkrétní problémy při práci si odsouzenými vidí respondenti z neziskových organizací. Čtyři respondenti shodně odpověděli, že tento problém spočívá v nízké mzdě odsouzených. Dvakrát se objevila jako problém omezená komunikace z věznic, jedenkrát byla uvedena formální spolupráce a neznalost složité problematiky

Tabulka 9: Je činnost organizace dostatečná

9a.

Je činnost dostatečná	Počet respondentů
Ano	0
Ne	5

Zdroj: vlastní zpracování

9b. Problém

Definovaný problém	Počet respondentů
Malá časová dotace	1
Dluhy z trestných činů	4
Chybí plošné řešení	1

Zdroj: vlastní zpracování

V deváté otázce jsem zjišťovala, zda je činnost vykonávaná organizacemi dostatečná, v pěti odpovědích zaznělo ne. (Tab.9) Definovaný problém se týkal ve čtyřech případech dluhů z trestných činů, které nelze prominout. Jedenkrát byla zmíněna malá časová dotace a jedenkrát bylo zmíněno, že chybí plošné řešení tohoto problému.

Tabulka 10: Smysl řešení problému ve věznicích

10a.

Smysl řešení ve věznicích	Počet respondentů
Ano	5
Ne	0

Zdroj: vlastní zpracování

10b.

Smysl práce ve věznicích	Počet respondentů
Zastavení nárůstu dluhů	4
Příprava na propuštění, vytvořené seznamy	1

Zdroj: vlastní zpracování

Desátou otázkou jsem se dotazovala na smysl řešení dluhů ve věznicích. Všichni respondenti se shodli, že řešení problémů ve věznicích je důležité. (tab.10a) Jako hlavní

smysl vidí pracovníci organizací v zastavení nárůstu dluhů, takto odpověděli čtyři dotazovaní. Jeden respondent viděl smysl v přípravě na propuštění. (tab.10b)

Tabulka 11: Přístup odsouzených k oddlužení

Dělají odsouzené, maximum při řešení dluhů	Počet respondentů
Jak které	5

Zdroj: vlastní zpracování

V této otázce respondenti odpověděli všichni shodně, vždy záleží na motivaci odsouzené a na její rodině. Často se stává, že odsouzené začnou, ale velmi brzy jejich aktivita opadne.

Tabulka 12: Navrhované řešení

Návrh respondentů	Počet respondentů
Větší časová dotace	2
Jednodušší komunikace (telefonování)	3
Vyšší pracovní odměny	3
Standardizované programy	3
Zapojení rodin	2
Odborní zaměstnanci věznic	2

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední dvanáctá otázka se týkala návrhů na řešení dluhové problematiky ve výkonu trestu odnětí svobody. Nejčastějším návrhem respondentů z neziskových organizací byla ve třech případech jednodušší komunikace ve věznicích (větší možnosti v telefonování), vyšší pracovní ohodnocení a vytvoření standardizovaných programů (speciální postupy pro věznice). Ve dvou případech respondenti navrhovali větší časovou dotaci, zapojení rodin do řešení problému dluhů, a také vytvoření míst pro odborné zaměstnance věznic, kteří by se zabývali pouze dluhovou problematikou.

Cituji: „*Standardizované programy pro dluhové poradenství, právní pomoc ve věznicích, zapojení rodin odsouzených a věřitelů do dluhového poradenství. Zlepšit komunikaci z věznic s okolím, větší pracovní odměna, větší časová dotace pro práci s odsouzenými, Odborný personál ve věznicích.*“ (R3).

5 Diskuze

Tato bakalářská práce si klade za cíl seznámit čtenáře s aktuálními problémy v oblasti oddlužení, a to u specifické skupiny odsouzených žen ve výkonu trestu odnětí svobody. Současně se snaží získat informace týkající se problémů, se kterými osoby podílející se na oddlužení odsouzených žen potýkají, a jaká řešení těchto problémů navrhnou zainteresovaní odborní zaměstnanci, pracovníci neziskových organizací, ale i odsouzené ženy, kterých se tato situace dotýká nejvíce.

Potřebné informace jsem získala pomocí kvalitativního výzkumu formou rozhovorů s otevřenými otázkami. Počet respondentů byl stanoven na deset odsouzených žen, pěti zaměstnanců věznic a pěti pracovníků neziskových organizací.

Sestavila jsem tři různé okruhy otázek, které jsem pro přehlednost seskupila do tabulek. Všechny otázky jsem začala informativními otázkami, které jsou dle mého názoru prospěšné pro uvedení do této problematiky.

U odsouzených žen vzešly z výzkumu následující informace:

Prvně trestané jsou tři a zbývajících sedm žen byly již ve výkonu trestu odnětí svobody. Jedna odsouzená je ve výkonu trestu dokonce již po páté. Dle statistické ročenky Vězeňské služby ČR bylo v roce 2017 v našich věznicích 1510 odsouzených žen, 633 žen bylo ve výkonu trestu již po několikáté (VSCR, 2017). Na péči o děti se podílely pouze tři ženy, sedm žen děti nemá, nebo se o ně v té době nestaralo. Gutiérrez a Serrano (2016), kteří píšou, že nadměrná chudoba bývá často v domácnostech s jedním rodičem vychovávajícím děti. Dále Chmura (2016) shodně uvádí, že do rizikových skupin ohrožených dluhy patří také osoby pečující o děti do patnácti let.

Další informaci, kterou výzkum přinesl, byl vznik dluhu. Dvě ženy uváděly vznik jejich dluhu kvůli nájmu a běžnému provozu domácnosti. Pět odsouzených odpovědělo rozdílně a jedenkrát ženy uváděly příčinu: pokuta MHD, soudní výlohy a pobyt ve vězení, půjčka v bance, koupě auta nebo dluhu u zdravotní pojišťovny. To je v souladu s tvrzením společnosti Lighthouse (2017), která mezi nejčastější dluhy odsouzených řadí zdravotní a sociální pojištění, poplatky spojené s bydlením (nájemné), služby, svoz odpadu, internet, televizi, mobilní telefon a pobyt ve vězení. Součástí této otázky byl i dotaz, zda odsouzená pracovala. V době vzniku prvního dluhu pracovaly čtyři ženy a šest jich nepracovalo. To je též v souladu se zjištěním Marešové (2009), která uvádí, že

v ženských věznicích nebyla velká část žen před uvězněním zaměstnána. S tímto se shoduje Biedermanová (2012), která uvádí, že 7 žen (ze vzorku 22 žen) bylo registrovaných na Úřadu práce, dalších 7 jich bylo nezaměstnaných, ale neregistrovaných. Brigádně pracovaly 3 ženy a 3 ženy byly na mateřské dovolené. Pracovaly pouze dvě ženy z uvedeného vzorku. Autorka dále dodává, že nikdy nebylo zaměstnáno 8 žen.

Ženy, které nepracovaly, byly dvě závislé na návykových látkách (pervitin), pouze jedna pobírala podporu v nezaměstnanosti a jedna pobírala dávky hmotné nouze. Zde je nalezena shoda s výzkumem Marešové (2009), která píše, že v ženských věznicích nebyla velká část žen před uvězněním evidována Úřadem práce. Vše je ve shodě s Biedermanovou (2012), která zmiňuje, že z jejího průzkumu, který byl proveden na 22 ženách, jich bylo pouze 7 registrovaných na Úřadu práce, dalších 7 jich bylo nezaměstnaných a neregistrovaných. Sochůrek a kol. (2013) doplňuje, že ženy drogově závislé se před výkonem trestu o své děti nestaraly.

Pět ženám byl tehdy vznik jejich dluhu, jak samy uvádí, jedno a nijak je to neznepokojovalo. Dalších pět žen v této situaci pociťovalo úzkost, beznaděj a deprese. Osmi odsouzeným ženám v této situaci nikdo nepomáhal, pouze dvě ženy uvedly pomoc rodiny. Kotáb (2009) shodně uvádí, že nejčastějším důvodem zadlužování je osamělost, rozpad manželství nebo partnerství. Přitom dle výzkumu Biedermanové (2012), která uvádí, že většina žen hodnotila vztahy v rodině jako pohodové, což není v souladu s mnou uvedenými výsledky, kde pouze dvěma ženám pomáhal člen rodiny. Tři odsouzené ženy se snažily splácet alespoň malou částku. Jedna žena si vzala další půjčku, jak sama uvádí nevýhodnou. Ve shodě s mými výsledky je tvrzení autorů Petruska a Balona (2011), kteří říkají že, dluhy pak mohou rozvrátit životní rytmus a dluh vytloukají dalším. To je rovněž ve shodě s Petýrkovou a Chmelařovou (2011), které tvrdí, že si člověk zvykne žít na dluh a půjčuje si na další splátky

Pět žen má přehled o dluzích a druhá polovina o nich přesně neví (není si jistá). Otmarová (2012) shodně zmiňuje, že klienti velmi často nemají o svých dluzích přehled, chybí jim základní povědomí o možnostech, jak předejít zadluženosti. Shodně s Brounen a kol. (2016), který dodává, že finanční vzdělání je velmi nízké u žen s nedostatečným vzděláním. Noveský (2011) upozorňuje na nezbytnost finančního vzdělání obyvatel, se kterým také souhlasí společnost Rubikon (2018), která dodává, že

finančně gramotný občan má mít přehled o svých příjmech a výdajích. Dále odsouzené ženy nejčastěji uváděly právě sociální pracovníci jako člověka, který jim řekl o možnosti řešení dluhové problematiky ve výkonu trestu odnětí svobody. Místem, kde byly vězněné informovány, bylo nástupní oddělení. Tuto odpověď uvedlo osm žen. Toto shodně uvádí Valeš (2008), který navrhuje zabývat se tímto problémem již na nástupních odděleních. Nástupní oddělení vidí jako ideální místo poskytující informace o možnosti řešení dluhu. Autor dále uvádí, že toto ocení zejména ženy, kterým dluhy dělají starosti. Sander (2016) souhlasí a dodává, že ženy ve věznicích jsou vnímavé a potřebují úsilí při posílení své finanční schopnosti. Tento autor dokonce vyzývá sociální pracovníky, aby se zapojili do iniciativ na zlepšení finančních schopností vězněných žen, zvláště u těch, které se vrací k rodinám a dětem. Zřejmě z důvodu, který uvádí Kajanová (2014), která říká, rodinné prostředí dítěte sehrává velkou roli v oblasti formování osobnosti člověka. Právě rodina nás učí hodnotové vzory a vzorce chování, které nás ovlivňují. Shodně s Brounen a kol. (2016) poukazuje na to, že rodič může naučit své děti znát hodnotu peněz, a tím ovlivnit jeho rozhodnutí v dospělosti

Výzkumem jsem zjistila, že z deseti žen jich je devět zapojeno do nějakého projektu probíhajícího ve věznicích. Pouze jedna žena se již žádného programu na oddlužení neúčastní. Z těchto deseti oslovených žen jich ve věznicích 9 pracuje. Jedna žena uvedla, že nepracuje a nikdy nepracovala. Pracovní zařazení patří k nejdůležitějším, jak shodně uvádí Valeš, (2008), který tvrdí, že v rámci práce se odsouzený dostane mnohdy i mimo věznic. To pak přispívá ke snížení psychického napětí a neméně důležitá je ekonomická stránka věci. Autor zde také zmiňuje, že pracovní zařazený odsouzený má možnost platit své dluhy a pohledávky. S tímto výrokem souhlasím pouze částečně. Podotýkám, že odsouzeným mnoho prostředků na splácení dluhů nezbyvá. Můj názor je podložen následujícími fakty. Téměř polovina žen ve výkonu trestu má pouze základní nebo nižší vzdělání (cca 570 žen) (VSČR, 2016). Jejich platy dosahují od dubna 2018 na částku 5 500 Kč za měsíc (Válová, 2018). Z této čisté pracovní odměny jsou odsouzenému strhávány povinné částky: výživné 30 %, náklady výkonu trestu 26 %, další srážky (přednostní pohledávky) 12 %, ostatní srážky 4 %, kapesné 17 %, úložné 11 % (Sbírka zákonů, 2017). Dle mého názoru je tato částka stále nedostatečná.

Spokojenost s probíhajícími projekty vyjádřilo kladně sedm žen, které uvedly, že vše je tak složité, že by to samy nezvládly. Shodně uvádí také Brounen a kol. (2016), který dodává, že finanční vzdělání je velmi nízké u žen s nedostatečným vzděláním, ale také

poukazuje na to, že rodič může naučit své děti znát hodnotu peněz, a tím ovlivnit jeho rozhodnutí v dospělosti. Zbývající tři ženy uvedly, že jim to spíše vyhovuje. Druhá část této otázky směřovala k vyjádření nějakého problému vězňených žen, které 3 odsouzené vyjádřily, ale sedm žen prostoru k vyjádření nevyužilo. Tři oslovené ženy vidí problém v jejich nízké mzdě. Téměř polovina žen ve výkonu trestu má pouze základní, nebo nižší vzdělání (VSČR, 2016). S tím souvisí mzdy odsouzených: V I. skupině částka 5 500 Kč za měsíc, ve II. skupině částka 8 250 Kč za měsíc, ve III. skupině částka 11 000 Kč za měsíc, ve IV. Skupině 13 750 Kč za měsíc. Mzdy jsou dle dosaženého vzdělání vězně od nekvalifikovaných přes výuční listy až po střední s maturitou a vysokoškolské vzdělání (Válová, 2018).

Řešení této problematiky, které uváděly odsouzené ženy, jsou následující: čtyři ženy odpověděly, že ideální pomoc by byla jim dluhy prominout. Odpověď odsouzené: „*Ideální by bylo to stornovat!*“ (R6). Moje poznámka (myslela to dle jejího výrazu zcela vážně). Podobnou odpověď jsem čekala, protože vím, že některé odsouzené ženy se upínají k těmto možnostem, kde se nemusí nijak snažit či samy se přičinit. Valeš (2008) dodává, že mnoho lidí ve výkonu trestu se snaží vyhnout dluhům nebo čeká na pomoc druhých, bez vlastního přičinění. Dvě ženy vyjádřily jako ideální větší mzdu. Dále jedna odsouzená uvedla jako ideální domácí vězení, cituji: „*Venku*“ *bych si vydělala víc a mohla bych víc splácet*“ (R3). Osobně zastávám názor, že je škoda, že se možnosti Domácího vězení (u některých trestných činů) stále nevyužívá. Myslím si, že je zbytečné, aby člověk trávil čas ve vězení, když může být i nadále v rodinném prostředí, starat se o děti, chodit do práce a splácet dluhy. Důležité je dle mě i to, že tento člověk nemá následné stigma „kriminálního“ a odpadá mu též starost se sháněním práce pro propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a následná resocializace. Ušetřené náklady na výkon trestu odnětí svobody nejsou také zanedbatelné. Shodný názor zastává Vágnerová (2012), která zdůrazňuje: nástupem do výkonu trestu odnětí svobody člověk ztrácí své zaměstnání, profesi, ale také partnerskou roli, rozpadá se mu rodina a ztrácí sociální vazby. Autorka dále upozorňuje, že odsouzený získává nové, mnohdy nedobré zkušenosti, které ho ovlivní tak, že se nemůže sám začlenit zpět do života.

Pracovnice Vězeňské služby ČR

Čtyři pracovnice pracují na pozici sociální pracovnice a jedna pracuje jako speciální pedagog. Sociální pracovník bývá často jediným člověkem, ke kterému si odsouzený

vytvoří důvěrný vztah (Kujevská, 2012). Konkrétní činnost zaměstnanců, kteří se podílí na řešení dluhů, spočívá v sociálně-právním poradenství. Dvě pracovnice zmínily spolupráci s organizací Světlá šance. Další uvedla přípravu podkladů pro řešení dluhové situace odsouzených nebo individuální poradenství. Ve vězení je to právě sociální pracovník, který poskytuje odsouzenému oporu, ale také vzdělávání, především v sociálně právní oblasti (Kujevská, 2012).

Výsledky výzkumu prokázaly jednoznačnou přínosnost organizací působících ve věznicích. Toto potvrzují samotné respondentky, které jednoznačně souhlasily svým ano. Společnost Rubikon (2018) se ve svém programu Zadluženost zabývá kurzy dluhové gramotnosti, řešením předluženosti, mapováním dluhů a komunikací s věřiteli. Další dotazovaná upozorňuje na fakt, že bez těchto organizací by nebylo možné adekvátně řešit dluhovou situaci odsouzených ve výkonu trestu nebo po jeho skončení. V praxi odsouzené sepíší žádosti o zjištění věřitelů v registru dlužníků. Tato služba je zpoplatněna a informace jim zjišťují odborní pracovníci organizace Lighthouse (Lighthouse, 2018). Zastávám názor, že bez pomoci neziskových organizací by nebylo možné ve věznicích provádět dluhové poradenství v takové míře, jako je realizováno dnes.

Jako nejčastěji definovaný problém zmiňovaly přetěžování pracovníků VT a také nedostatečné odborné vzdělání těchto pracovníků. Další problém vyskytující se v této oblasti byl uváděn malý počet zaměstnanců, kteří se zabývají dluhy. Dalšími problémy, které se řeší, jsou malé příjmy odsouzených, nezájem odsouzených a nízké vzdělání a gramotnost odsouzených. Zde má souhlasné stanovisko Biedermanová (2012), která uvádí, že více jak polovina žen ve věznicích má základní nebo nižší vzdělání. S tím souvisí mzdy odsouzených: I. skupině částka 5 500 Kč za měsíc, ve II. skupině částka 8 250 Kč za měsíc, ve III. skupině částka 11 000 Kč za měsíc a ve IV. Skupině 13 750 Kč za měsíc. Mzdy jsou dle dosaženého vzdělání vězně od nekvalifikovaných přes výuční listy až po střední s maturitou a vysokoškolské vzdělání (Válová, 2018). Také Otmarová (2012) ve své knize zdůrazňuje, že za zadlužováním obyvatel je nedostatečná finanční gramotnost a nedostatečná sociální kompetence. Při práci s odsouzenými byly zjištěny následující problémy. Dvě respondentky uvedly jako problém při práci s vězňenými ženami jejich mentální úroveň. Tento problém je ve shodě s Brounen a kol. (2016), kteří dodávají, že gramotnost je velmi nízká u žen s nedostatečným vzděláním. Dvakrát se objevil i problém spočívající v nezájmu

odsouzených o tuto problematiku, kde se tyto výsledky shodují s dílem od Valeše (2008), kde autor píše o takzvané „spící zadluženosti“ a spolehnutí na promlčecí lhůtu. Otmarová (2012) shodně uvádí, že se mnohdy u vězňů setkáváme s úmyslem vyhnout se celkovým povinnostem.

Všechny mnou dotazované pracovnice se shodly na tom, že je potřebné dluhy zmapovat. Tím si mají uvědomit, že si musejí připravit materiál na oddlužení po propuštění. Ve dvou případech bylo ještě zmíněno zastavení pohledávek, které je možné pouze se svolením exekutora. V podobném případě mi dotazovaná odpověděla, že potřebná je i pomoc organizací s placením poplatků, cituji: *„pomáhající organizace jim často platí částečně nebo zcela náklady na zjištění výše dluhů – zpoplatněn je např. výpis exekucí od exekutorské komory, kdy jedna položka stojí 100,- Kč – průměrný počet exekucí na osobu je dle dosavadních zkušeností cca 15 exekucí, takže náklady jsou poměrně finančně náročné.“* (R č.5)

Pro můj výzkum mi sdělily dvě dotazované velmi podstatnou informaci, ve které uvedly, že oddlužení jako takové, insolvence (osobní bankrot), není ve věznicích možné realizovat, a to především z důvodů nedostatečného příjmu pracovně zařazených odsouzených. Mzdy odsouzených jsou stanoveny následovně: V I. skupině částka 5 500 Kč za měsíc, ve II. skupině částka 8 250 Kč za měsíc, ve III. skupině částka 11 000 Kč za měsíc, ve IV. Skupině 13 750 Kč za měsíc. Mzdy jsou dle dosaženého vzdělání vězně od nekvalifikovaných přes výuční listy až po střední s maturitou a vysokoškolské vzdělání (Válová, 2018). Dalším důvodem je nejistota práce i za pět let (např. při výstupu z výkonu trestu). S tím souhlasí společnost Rubikon, že lidé, kteří opouští věznice, mají situaci značně znevýhodněnou, protože většina zaměstnavatelů požaduje čistý trestní rejstřík i u pracovních pozic, u kterých to není nutně potřebné (Rubikon, 2018).

Zároveň tyto respondentky zmínily, že oddlužení jako řešení dluhů ve věznicích probíhá úspěšně, avšak oddlužení jako insolvence nikoliv. *„Přímo oddlužení asi nelze zcela realizovat- odsouzené nemají dostatečný příjem, a nemají jistotu, že ten příjem budou mít po dobu 5 let.“* (R2)

„Oddlužení není možné ve většině případů během výkonu trestu. Žádost o oddlužení je zpoplatněna, na toto odsouzené nemají peníze. Další problém je, že jejich mzda v případě, že jsou zaměstnané, není tak vysoká, aby splňovaly podmínky oddlužení.“ (R5).

Z výzkumu také vyplynulo, že odsouzené nedělají maximum při své snaze snížit své dluhy. Toto uvedly čtyři z pěti dotazovaných žen. Pouze jedna dotazovaná odpověděla ano. K jejich nečinnosti uvedly různé důvody, např. nezájem a schopnost řešit situaci. Tato slova shodně komentuje Otmarová (2012), která uvádí, že během pobytu ve vězení žijí mnozí lidé v představě, že jsou vůči pohledávkám věřitelů „chráněni“. Odsouzení tak s věřiteli zpravidla nekomunikují a úřední korespondencí se nezabývají. Dále respondentky uváděly mentální úroveň, která se shoduje s daty uvedenými Vězeňskou službou. Téměř polovina žen ve výkonu trestu má pouze základní nebo nižší vzdělání (cca 570 žen) (VSČR, 2016). Brounen a kol. (2016) shodně dodává, že finanční vzdělání je velmi nízké u žen s nedostatečným vzděláním. Avšak jedna respondentka uvedla, cituji: *„Samozřejmě část z nich pracuje velmi intenzivně, jsou k dispozici informace o propuštěných odsouzených, které již žádaly o insolventci, a mají šanci vše řešit.“* (R5). Pokud se podaří a odsouzená aktivně a intenzivně pracuje na svém oddlužení, je to v každém případě dobrá zpráva. V současné době, jak již bylo uvedeno, je to spíše výjimka. Nicméně si myslím, že dluhová problematika je opravdu extrémně složitá, že je třeba odborného vedení a pomoci.

Dvě dotazované také upozorňovaly na přetíženost sociálních pracovníků, na jejich nedostatečné právní vzdělání, cituji: *„soc. pracovníci, které musí řešit ještě jiné úkoly, soc. pracovníci na to nemají dostačující vzdělání, pouze kurzy na to nestačí.“* (R2) a *„Není v silách personálu věznic věnovat dostatečnou pozornost a pomoc každé odsouzené, dále personál nemá k tomuto dostatečné vzdělání. Řešení exekucí a oddlužení je velice složité, není možné zodpovědnost za toto přesouvat na zaměstnance věznic.“* (R5). Předseda spolku Lighthouse shodně dodává, že by bylo vhodné, kdyby věznice měly zaměstnance, klidně jednoho pro dvě až tři věznice, který by se staral o finanční vzdělávání odsouzených (Lighthouse, 2018).

Jako řešení dvě respondentky navrhují, aby byl v každé věznici odborný zaměstnanec, který se bude věnovat pouze dluhům a spolupracovat s neziskovými organizacemi, exekutory, soudy, bankovním i nebankovním sektorem. V rozporu s těmito zaměstnanci je Sanders (2016), který naopak vyzývá sociální pracovníky, aby se angažovali v iniciativách na zlepšení finančních schopností vězněných žen. Zvláště je to potřebné u žen, které se vrací zpět ke svým rodinám a dětem. Zde vidím řešení v navýšení kapacit sociálních pracovníků a v rozložení jejich činností mezi více kolegů. Dalším navrhovaným řešením je vybudování postpenitenciární péče, která by navazovala na

tuto činnost. Na tento problém upozorňovaly dokonce čtyři z pěti dotazovaných. Cituji: „Často chybí i návaznost na dořešení po propuštění z výkonu trestu – i odsouzená, která má všechny podklady k zahájení oddlužení nemusí vše dokončit z důvodu, že v civilním životě není v jejím okolí navazující organizace, která by jí pomohla sepsat žádost o oddlužení a celkově s ní dořešit vše potřebné” (R5). Valeš (2008) shodně upozorňuje, důležitá je návaznost práce s odsouzenými během výkonu trestu, ale také po výstupu. S názory zcela souhlasím, jak již bylo uvedeno, je řešení dluhové problematiky velmi náročné. Odsouzené ženy mají z věznic například zmapované dluhy, které ve výkonu trestu však nemohou vzhledem k nízkým mzdám splácet. Po výstupu z věznic potřebují nutně aktivní pomoc, která je odborná, finančně dostupná a v neposlední řadě i dostupná místu jejich bydliště.

Jako třetí byli dotazováni pracovníci organizací

Čtyři oslovení respondenti uvedli jako motivaci pomoc lidem, kdy jeden dotázaný chtěl poukázat na nějaký problém. Jako hlavní cíl si stanovil spolek Lighthouse pomoc osobám ve výkonu trestu a vazby dále jejich rodinám a přátelům. Zakladatelé spolku, tak chtěli zúročit své zkušenosti s touto oblastí a pomoci ostatním lidem (Lighthouse, 2018). Zájem o nabízené programy je velký, ať už je to ze strany věznic, nebo odsouzených. Zde mi pět respondentů odpovědělo shodně. I zde je patrný soulad, jak uvádí Rubikon (2018), mezi odsouzenými je patrný velký zájem o naše služby. Valeš (2008) souhlasně dodává, nezbytným se jeví individuální poradenství a vést odsouzené k vlastní odpovědnosti. Důležitá je také návaznost práce s odsouzenými během výkonu trestu, ale také po výstupu. Tyto názory jsou v souladu s Otmarovou (2012), která dále doplňuje, že předluženost odsouzených je jedním z výrazných faktorů a bývá příčinou opakovaného páchání další trestné činnosti, čímž výrazně snižuje šanci odsouzených vést řádný život.

Financování neziskových organizací jde převážně ze soukromých zdrojů. Další dotazované nemají přehled, neví, nebo je tato oblast nezajímá. Spolek Lighthouse píše, že jako každá nezisková organizace jsou závislí na finanční pomoci svých členů nebo sympatizujících osob a firem (Lighthouse, 2018).

Z odpovědí čtyř dotazovaných vyplývá, že všechny organizace nabízí dluhové poradenství. Mezi další důležité pomoci patří pomoc po propuštění a práce na odstranění závislostí, které jak mnou dotazovaný respondent uvedl, je velmi důležitá.

Shodně to uvádí i Spolek Lighthouse (2018), který říká, že pomáhají hlavně zmapovat dluhy a komunikovat s věřiteli. Valeš (2008) toto doplňuje, že je důležité informovat o skutečnosti věřitele, že je dlužník toho času ve výkonu trestu odnětí svobody. Čtyři respondenti shodně odpověděli, že tento problém spočívá v nízké mzdě odsouzených. Tyto odpovědi se potvrzují v nízkých mzdách odsouzených u nekvalifikovaných osob, které i přes navýšení v roce 2018, je 5 500 Kč za měsíc a vyučených 8 250 Kč za měsíc (Válová, 2018). Dvakrát se objevila jako problém omezená komunikace z věznic. Zákon č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody upravuje telefonování odsouzených takto: Odsouzený má právo použít telefon k tomu určený ke kontaktu s osobou blízkou, nebo advokátem v době vymezené vnitřním řádem věznice (Česko, 1999).

Na otázku, zda je činnost vykonávaná organizacemi dostatečně, v pěti odpovědích zaznělo ne. Definovaný problém se týkal ve čtyřech případech dluhů z trestných činů, které nelze prominout. Jedenkrát byla zmíněna malá časová dotace. Spolek Lighthouse (2018) zmiňuje, že v programu je zapojeno vždy 10 odsouzených žen a trvá zpravidla dvanáct týdnů. Ovšem tato dotace je nedostatečná. Časová dotace je dle mého názoru jistě problém, nicméně to přímo souvisí s počtem pracovníků ve vězeňství, kteří se touto problematikou zabývají. V současné době není navýšení odsouzených do těchto programů možné z již uvedených důvodů. Všichni respondenti se shodli, že je důležité řešení problémů ve věznicích. Jako hlavní smysl vidí čtyři pracovníci organizací v zastavení nárůstu dluhů. Sanders (2016) se s tímto částečně shoduje, říká, že je důležité, aby ve výkonu trestu bylo poskytnuto finanční vzdělávání odsouzeným ženám. Jeden respondent viděl smysl v přípravě na propuštění. To je v souladu s Rubikonem (2018), který uvádí, že nabízí zdarma zmapování dluhů a zastavení úroků. Výzkumem bylo zjištěno, že vždy záleží na motivaci odsouzené a na její rodině. Často se stává, že odsouzené začnou na sobě pracovat, ale velmi brzy jejich aktivita opadne. Valeš (2008) dodává, že je důležitá pomoc rodiny a motivace řešit vysoké dluhy, které mnohdy znemožňují dlužníkům zařadit se po propuštění z věznice do nekriminální komunity.

Nejčastějším návrhem respondentů z neziskových organizací byla ve třech případech jednodušší komunikace ve věznicích (větší možnosti v telefonování). Jelikož je telefonování povoleno pouze s pěti osobami blízkými a schválenými, není tento návrh v současné době možný. Také si nemyslím, že by tato oblast byla ta nejdůležitější v procesu oddlužení nebo zmapování dluhů. Další návrh ze strany pracovníků

organizací bylo vyšší pracovní ohodnocení. I přes navýšení v roce 2018 jsou mzdy odsouzených u nekvalifikovaných osob 5 500 Kč za měsíc a vyučených 8 250 Kč za měsíc (Válová, 2018). Ve dvou případech respondenti navrhovali větší časovou dotaci, zapojení rodin do řešení problému dluhů. Valeš (2008) shodně dodává, že důležitá je pomoc rodiny. Všichni respondenti se shodli, že řešení problémů ve věznicích je důležité. Dalším navrhovaným řešením je vytvoření míst pro odborné zaměstnance věznic, kteří by se zabývali pouze dluhovou problematikou. Předseda spolku Lighthouse shodně dodává, že by bylo vhodné, kdyby věznice měly zaměstnance, klidně jednoho pro dvě až tři věznice, který by se staral o finanční vzdělávání odsouzených (Lighthouse, 2018). Sanders (2016) vše doplňuje, že ženy by měly mít dostatek informací k podniknutí takových rozhodnutí, která by jim zlepšila jejich finanční situaci. Cituji: *„Standardizované programy pro dluhové poradenství, právní pomoc ve věznicích, zapojení rodin odsouzených a věřitelů do dluhového poradenství. Zlepšit komunikaci z věznice s okolím, větší pracovní odměna, větší časová dotace pro práci s odsouzenými, odborný personál ve věznicích.“ (R3).*

6 Závěr

Cílem této práce bylo prezentovat nejdůležitější problémy vyskytující se v současné době u zadlužených vězňených žen v České republice. Dále současně zmapovat systém odborné pomoci při oddlužování a navrhnout některá optimalizační doporučení. V souvislosti s tímto cílem byly stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky. Výzkum tvořilo deset odsouzených žen, pět pracovníků Vězeňské služby a pět pracovníků neziskových organizací.

1. Které problémy v rozvoji nabízených aktivit směřujících k oddlužení vězňených žen v současnosti převládají?

Ze získaných výsledků nevyplývá jednoznačně jeden problém, protože tato problematika se jeví jako velmi obsáhlá.

Oslovené ženy ve výkonu trestu vidí hlavní problém v jejich nízké mzdě.

Respondenti z neziskových organizací také uvedli jako problém nízkou mzdu odsouzených. Dalším problémem vězňených osob definovali dluhy z trestných činů, které nelze prominout. Zmíněna byla i malá časová dotace a plošné řešení tohoto problému.

Zaměstnanci Vězeňské služby nejčastěji upozorňovali na přetěžování pracovníků výkonu trestu a také nedostatečné odborné vzdělání těchto pracovníků. Jako další problém vyskytující se v této oblasti byl uváděn malý počet zaměstnanců, kteří se zabývají dluhy, malé příjmy a také nezájem odsouzených společně s jejich nízkým vzděláním. Problém nízkých příjmů odsouzených tito pracovníci zmínili taktéž.

2. Jaká řešení těchto problémů respondenti navrhuji?

Návrhy na řešení vzhledem k rozsahu problému je několik.

Odsouzené ženy navrhuji, aby jim byl **dluh prominut**. Mezi další návrhy těchto žen řadí **větší mzdu**, častější návštěvy organizací pomáhajících odsouzeným, nebo **domácí vězení**.

Zaměstnanci věznic navrhuji, aby byl v každé věznici **odborný zaměstnanec**, který se bude věnovat pouze dluhům a spolupracovat s neziskovými organizacemi, exekutory, soudy, bankovním i nebankovním sektorem. Dalším navrhovaným řešením je vybudování **postpenitenciární péče**, která by navazovala na tuto činnost.

Nejčastějším návrhem respondentů z neziskových organizací by byla **jednodušší komunikace ve věznicích, vyšší pracovní ohodnocení odsouzených, vytvoření standardizovaných programů. Větší časová dotace, vytvoření míst pro odborné zaměstnance věznic**, kteří by se zabývali dluhovou problematikou.

Můj návrh na řešení dluhové problematiky ve věznicích je následující:

K oddlužení ve smyslu insolvence by bylo žádoucí výrazné **navýšení mzdy odsouzených**. Dále, jak jsem již uvedla v diskuzi, je zavedení **domácího vězení**, které by jistě pracovníkům ve vězeňství značně ulevilo a zároveň by přispělo k možnosti oddlužení. V dalších oblastech je dle mého názoru nutné **specializované proškolení příslušných zaměstnanců věznic**, s tím související razantní **navýšení kapacit těchto odborníků** a také spolupráce s odborníky mimo vězeňství. Dále navrhuji **vybudování finančně i místně dostupné postpenitenciární péče**, která bude aktivně navazovat na činnosti vykonávané ve věznicích. Toto vidím jako klíčové, neboť bez této následné pomoci je snaha pracovníků vězeňství neefektivní.

7 Seznam použitých zdrojů

1. Asociace občanských poraden, 2009. Dluhový slovníček. *Sociální práce (2)*, ISSN 1213.
2. BIEDERMANOVÁ, Eva. 2012. Ženy ve výkonu trestu odnětí svobody – vliv vybraných faktorů na jejich životní dráhu. In: *Životní styl směřující k delikvenci: Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS, Blansko - Skalní mlýn, 25.-27.* Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2012, s. 192-195. ISBN 978-80-903541-9-7.
3. BROUNEN, D., KOEDIJK, K.G., POWNALL, R.A.J. 2016. Household financial planning and savings behavior. *TIAS, Tilburg University, Netherlands, Journal of International Money and Finance*. 69.(1), 95-107. ISSN 02615606.
4. BROŽOVÁ, D., 2003. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství. 140. s. ISBN 80-8642-16-4.
5. CLARK, K., RYDBERG, J., 2016. The effect of institutional educational programming on prisoner misconduct. *School of Criminology and Justice Studies, University of Massachusetts Lowell, MA, United States, Criminal Justice Studies*. 29. (4), 325-344. ISSN 1478601X
6. DLOUHÁ, P., 2017. *Oddlužení: Jak vyhlásit v roce osobní bankrot*. [online]. [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/osobni-bankrot/321591-oddluzeni-jak-vyhlasit-v-roce-2017-osobni-bankrot>
7. FIRSTOVÁ, J., 2016. Rodina jako významný aspekt resocializačního působení., In: JŮZL, M., a kol. *Aktuální dilemata českého, slovenského a polského vězeňství*. Brno: Bonny Press, s.38-50. ISBN 978-80-88010-06-7.
8. GUTIÉRREZ-NIETO, B., SERRANO-CINCA, C. 2017. A multivariate study of over-indebtedness' causes and consequences. *International Journal of Consumer Studies*. 40.(2). 188-198. ISSN 14706423.
9. HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN-80-86706-30-6.

10. HÁLA, J., 2016. K rodině citlivá penologie., In: JŮZL, M., a kol. *Aktuální dilemata českého, slovenského a polského vězeňství*. Brno: Bonny Press, s.52-57. ISBN 978-80-88010-06-7.
11. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum*. 4. vyd. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
12. HESOVÁ, A., ZELENDOVÁ, E., 2011. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 59. s. ISBN 978-80-86856-74-2.
13. CHÁBA, K., 2016. *Vzorce chování* [online], [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.eftpsychologie.cz/clanky/vzorce-chovani/>
14. CHMURA, M., 2016. *Nezaměstnanost jako ekonomický a sociální problém – edukační východiska z nezaměstnanosti*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity. 124 s. ISBN 978-80-7464-858-8.
15. JŮZL, M., 2017. *Penitenciariстика jako věda žalární*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 384 s. ISBN 978-80-7452-131-7.
16. KAJANOVÁ, A., 2014. *Sociální patologie vybrané kapitoly*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-449-0.
17. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. 2017. [online]. VSČR [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>
18. KOTÁB, O., 2009. Dluhové nesnáze klientů občanských poraden nelze přičítat současné ekonomické krizi. *Sociální práce (2)*, 21-23. ISSN 1213.
19. KUJEVSKÁ, L., 2012. Penitenciární sociální práce před propuštěním odsouzeného na svobodu. *Sociální práce (2)*, 13-15. ISSN: 1213-6204.
20. MAREŠOVÁ, A. 2009. Jaká může být budoucnost nyní vězňených žen? In: *Budoucnost a sociální patologie: Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS, Kašperské Hory*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, s. 115-119. ISBN 978-80-903541-6-5.

21. MATOUŠEK, O., PALZAROVÁ, H., 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál. 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
22. *Metodika pro prevenci trestní recidivy formou podpory zaměstnávání a profesního rozvoje osob se záznamem v evidenci Rejstříku trestů a osob ve výkonu trestu odnětí svobody v rámci veřejných zakázek*. 2018. [online]. VŠČR [cit. 2018-5-6] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/02/Methodika-SOVZ.pdf>
23. NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. 500. s. ISBN 978-80-200-1679-9.
24. NOVESKÝ, I. 2011. *Slabikář finanční gramotnosti*. Praha: COFET. 448 s. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
25. NOVESKÝ, I., 2009. za FINANČNÍ GRAMOTNOST, o.p.s. „Finanční gramotnost jako nejlepší prevence předlužení občanů“. Dostupné z: http://www.novesky.cz/blob.php/2009-03-310309+FG+prevence+p%C5%99edlu%C5%BEen%C3%AD+Novesk%C3%BD.pdf?stranky_soubory=132
26. OTMAROVÁ, M., 2012. *Analýza zadluženosti klientů ve výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici.. 11 s. ISBN 978-80-904116-3-0. dostupné z: http://www.rubikoncentrum.cz/download/analyza_dluhy.pdf
27. PETRUSEK, M., BALON, J., 2011. *Společnost naší doby*, Praha: Academia. 156 s. ISBN 978 80-200-1965-3
28. PETÝRKOVÁ, L., CHMELÁŘOVÁ, P., 2011. *Osobní finance-Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe. 94 s. ISBN 978-80-904974-8-1.
29. RAJDL, J., 2017, *Lidé dlužili koncem roku 2016 téměř 2 biliony korun*. [online]. eurisczech [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <http://www.eurisczech.cz/2017/02/15/lide-dluzili-koncem-roku-2016-temer-2-biliony-koron/>

30. *Rok 2017 ve znamení vzestupu pracovních příležitostí*. 2017. [online]. VŠČR [cit. 2018-5-5]. Dostupné z: <https://www.VSCR.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/novinky/rok-2017-ve-znameni-vzestupu-pracovnich-prilezitosti/>
31. Rubikon centrum. 2018. *Dejme šanci ženám se záznamem*. [online]. Rubikon [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/dalsi-projekty/dejme-sanci-zenam-se-zaznamem>
32. SANDERS, C. K., 2016. Promoting Financial Capability of Incarcerated Women for Community Reentry: A Call to Social Workers. *Journal of Community Practice*. 24.(4), 389-409, ISSN 389-409.
33. SCHNEEDÖRFLER, P., 2018. *Po zadlužených nelze chtít, aby byli ze všech nejmoralnější*. [online]. Právní rádce. [cit. 2018-18-6] Dostupné z : <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66131910-po-zadluzenych-nelze-chtit-aby-byli-ze-vsech-nejmoradnejsi>
34. SMRČKA, L., 2010. *Rodinné finance – Ekonomická krize a krach optimismu*. 538 s. Praha: H. C. Beck. ISBN 978-80-7400-199-4
35. SOCHŮREK, J., ČERNÍKOVÁ, V., SLUKOVÁ, K., a kol., 2013. Vzdělávací potřeby odsouzených žen – matek s dětmi vyžadujícími zvláštní péči. in: *Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte (zborník z medzinárodného odborného seminára, Bratislava, 10.-11. XII. 2013)*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, s. 93-99. ISBN 978-80-8054-593-2.
36. *Spolek Lighthouse*, 2018. [online]. Lighthouse o. s. [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/>
37. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky*, 2016. [online]. VŠČR. [cit. 2016-11-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2016.pdf>
38. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky*, 2017. [online]. VŠČR. [cit. 2018-5-6]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-republiky-za-rok-2017.pdf>

39. ŠMEJKAL, D., 2009. Žít bez dluhů se jistě dá i v dnešní moderní společnosti. *Sociální práce*. (2), 14-16. ISSN 1213-6204.
40. ŠPERLINKOVÁ, M., 2016. *Sociálně právní poradenství*. Program zaměřený na řešení finanční zadluženosti odsouzených po nástupu do výkonu trestu a na přípravu odsouzených na situaci po propuštění z výkonu trestu. Vězeňská služba České republiky. Věznice Světlá nad Sázavou
41. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
42. URBAN, J., 2017. *Oddlužení a jiné významné změny v insolvenčním zákoně po novele*. [online]. [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni%20a%20jine%20vyznamne-zmeny-v-insolvencnim-zakone-po-novele-105294.html>
43. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 5. vydání. Praha: Portál. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.
44. VALEŠ, F., 2008. Zadluženost odsouzených jako překážka sociální reintegrace situace a doporučení. *Sborník příspěvků k problematice sociální reintegrace vězňených osob*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. 104. s. ISBN 978-80-904116-0-9.
45. VÁLOVÁ, I., 2017. *Stát navrhuje po osmi letech zvýšit odměny vězňům, aby mohli lépe splácet dluhy*. [online]. Česká justice [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/07/stat-navrhuje-osmi-letech-zvysit-odmeny-veznum-aby-mohli-lepe-splacet-dluhy/>
46. Vyhláška, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. 2018. [online]. [cit. 2018-5-6]. Částka 127. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=362>

47. XIAO, J.J. et. O' NEILL, B. 2016. Consumer financial education and financial capability, *International Journal of Consumer Studies*, 40. (6), 712-721, ISSN 14706423.
48. YELLOW RIBBON RUN. © 2018. *O nás*. [online]. [cit. 2018-5-5]. Dostupné z: <http://yellowribbonrun.wixsite.com/prague/o-nas>
49. Zadluženost a recidiva, 2017. *Zadluženost*. [online]. Lighthouse o. s. [cit. 2018-5-6]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/zadluzenost/>
50. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, 2012.[online]. [cit. 2018-5-6]. In sbírka zákonů České republiky, částka 33, s.1026-1368. ISSN 1211-1244. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
51. Zákon č. 169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých zákonů (zákon o výkonu trestu), 1999. [online]. [cit. 2018-5-6]. In Sbírka zákonů České republiky, částka 58, s. 3070-3200. ISSN Dostupné z: http://VSCR.cz/wp-content/uploads/2017/03/169_1999.pdf
52. Zákon č. 182/2006 Sb., o Úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). © 2017. [online], Praha: Mnsp [cit. 2018-4-1]. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/konkurs.html>

8 Přílohy

Příloha 1 – Rozhovory s odsouzenými ženami

Příloha 2 – Rozhovory s se zaměstnanci VS podílející se na oddlužení odsouzených žen

Příloha 3 – Rozhovory s pracovníky organizací podílejících se na oddlužení vězňů žen

Příloha 1 – Rozhovory s odsouzenými ženami

- **Rozhovor - R 1**

Kolik je vám let?

55.

Po kolikáté jste ve VT?

Podruhý.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ne, děti mám už velký.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Hlavně na nájem a bydlení... Ano v kuchyni.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Přišlo mi to normální, všude nabízí půjčky.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Dlouho mi trvalo, než jsem pochopila , že je problém, pak mi bylo úzko. Nikdo mi nepomáhal.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Snažila jsem se splácet, strhávali mi ze mzdy.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

95 000,- Světlá šance mi vyhledala věřitele.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Na nástupce od sociální pracovnice a holek.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Zatím s pomocí Rubikon. Chodím na Futabu.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Jo, vyhovuje, je to složitý, nevím, jak bych si poradila. Problém, vydělám si málo.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Aby společnost jezdila častěji, a taky možná víc si vydělat.

- **Rozhovor - R 2**

Kolik je vám let?

33.

Po kolikáté jste ve VT?

Popáté.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ne.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Nejvíc asi za soudní výlohy a taky za výkon trestu. Venku jsem nedělala.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Potřebovala jsem na drogy, půjčovala si po známých.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Tehdy mi to bylo jedno. Nepomáhal mi nikdo.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Ne, neřešila jsem nic, nevěděla jsem jak. Taky se mi nechtělo.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

4000,- Světlá šance mi pomohla.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Na nástupce od sociální pracovnice a holek.

Podílit se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Zatím ano, s pomocí Světlé šance. Chodím na Futabu.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Jo vyhovuje, je to hodně složitý. Problém, vydělám si málo peněz.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Automatické strhávání minimální částky z výplaty.

- **Rozhovor - R 3**

Kolik je vám let?

30.

Po kolikáté jste ve VT?

Jsem tady poprvé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ano mám pět dětí 4, 6, 7, 11, a 14 let.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Půjčila jsem si na běžný věci pro děti do školy (obědy, oblečení). Prodávala jsem v obchodě.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

První byla asi na dárky na Vánoce.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Bylo to hrozný období, pracovala jsem, a přesto jsem nemohla splácet, beznaděj (smutek ve tváři). Nikdo mi nepomáhal.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Snažila jsem se to řešit, ale podepsala jsem hodně nevýhodnou smlouvu, nešlo to splatit.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Přesně nevím, asi 290 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Na nástupním oddělení, od sociální pracovnice.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Začínám s pomocí Světlé šance, ta mi pomáhá. Chodím na Futabu.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Určitě ano, to všechno moc složitý sama bych se v tom nevyznala, problém asi v malé mzdě, moc peněz mi nezbyde.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Myslím, že větší mzda, nebo domácí vězení, doma bych si vydělala víc, a mohla víc splácet.

- **Rozhovor - R 4**

Kolik je vám let?

45.

Po kolikáté jste ve VT?

Poprvé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Nemám děti.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Půjčila jsem si, na auto, dovolenou. Ano, pracovala jsem jako makléřka.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Koupě bytu.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Když mi došlo, jaký mám dluhy byl to šok. Nikdo mi nepomáhal.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Ano, splácela jsem.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Ano vím, 2 900 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Na nástupním oddíle od sociální pracovnice.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Začínám s pomocí Lighthouse, ti mi pomáhají. Ano, na Lion (balení cukrovinek).

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Ano, vyhovuje mi odborný pohled a rady.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Myslím, že toto je dobrý.

- **Rozhovor - R 5**

Kolik je vám let?

40.

Po kolikáté jste ve VT?

Po druhé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Nemám děti.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Pokuta z MHD. Ne, nepracovala jsem.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Nemám žádnou půjčku.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Nijak je to málo, neřeším to!

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Nesnažila, neměla jsem práci ani podporu.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Ano vím, 13 200 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Na nástupním oddíle od sociální pracovnice.

Podíli se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Lighthouse, mi pomohl vyřídit, aby mi nenarůstal dluh. Ne nepracuji, nikdy jsem nedělala.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Ano, vyhovuje.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Nevím.

- **Rozhovor - R 6**

Kolik je vám let?

38.

Po kolikáté jste ve VT?

Tady jsem po druhé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ano, mám tři děti. Věk 5, 9 a 13 let.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Půjčka na domácnost, běžný věci. Ne, nepracovala jsem, neměl mi kdo hlídat. Byla jsem na podpoře.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Neměla jsem z čeho živit děti.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Bylo mi špatně, bála jsem se, že přijdu o děti, nikdo mi nepomáhal.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Tenkrát jsem nevěděla jak.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Ano vím, 500 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Už na nástupním oddělení od sociální pracovnice.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Rubicon, mi pomohl pozastavit dluhy. Chodím na sušenky.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Jo, je to dobrý, aspoň mi nenarůstá dluh. Uvidím, jestli to budu moc nějak splatit.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Ideální by bylo to stornovat. (myslela to dle výrazu zcela vážně)

- *Rozhovor - R 7*

Kolik je vám let?

29.

Po kolikáté jste ve VT?

Po druhé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ne. (na tuto otázku se ji evidentně nechtělo odpovídat)

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Už ani nevím. Ne nepracovala jsem, byla jsem závislá na pervitinu.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Ani nevím.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Nevím, tenkrát mi to bylo jedno. Nikdo se o mě nestaral.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Ano, měla jsem takové výkyvy, jednou jsem šla na soud a dala jsem si měsíční splátku 100 Kč.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Nevím asi 100 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Přesně nevím, asi už na nástupce.

Podílela se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Rubicon, mi pomohl pozastavit dluhy. Teď jsem začala chodit na HMS (tiskařská linka ve věznici).

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Vyhovuje, Světlá šance mi pomáhá vyhledat všechny věřitele, pak uvidím.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Osvobození od dluhů, něco jako dluhová amnestie. (při odpovědi vypadala přesvědčivě, asi to myslí vážně)

- **Rozhovor - R 8**

Kolik je vám let?

22.

Po kolikáté jste ve VT?

Poprvé.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ne.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Půjčka v bance, kde jsem měla účet. Pracovala jsem jen chvíli, pak jsem už nedělala, brala jsem pervitin.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Rozchod s přítelem, neměla jsem kam jít a taky na drogy.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Tenkrát mi to bylo fuk, měla jsem z toho srandu. Ano otec mi pomohl zaplatit hodně dluhů.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Já nijak, spíš mi pomáhal ten táta.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Nevím, asi 300 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Přesně nevím, asi už na nástupce. (nástupní oddělení)

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Společnost Rubicon, mi pomáhá sloučit exekuce. Chodím do Skláren.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Asi ano, ještě nevím, jak to dopadne, zatím jo.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Sloučení všech exekucí, nebo prominutí dluhu.

- **Rozhovor - R 9**

Kolik je vám let?

49.

Po kolikáté jste ve VT?

Po čtvrté.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Ne.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Dluh u zdravotní pojišťovny a půjčky, škoda na majetku. Pracovala jsem v Intersparu.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Úplně nevím, na cokoliv. Tehdy jsem brala drogy.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Tehdy asi nijak, bylo mi to jedno. Pomáhala mi sestra i moje dospělá dcera, jídlo, přespání atd.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Ne, protože jsem si brala další půjčku a nechtěla jsem, aby se vědělo, že mám už jednu.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Nevím, asi 430 700 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Nástupní oddělení.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Ne, chci jen aby mi dluh nenarůstal. Pracuji na Jipocarů.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Nevím, asi je fajn, že se někdo zajímá.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Osvobození od dluhů.

- **Rozhovor - R 10**

Kolik je vám let?

35.

Po kolikáté jste ve VT?

Po třetí.

Starala jste se před nástupem do VT o své nezletilé děti?

Jednoho syna, jsou mu tři roky.

Jak vznikl váš první dluh? Pamatujete se na příčinu? Pracovala jste v té době?

Potřebovala jsem na nájem. Ne, byla jsem na rodičovské dovolené, brala hmotnou nouzi a příspěvek na bydlení.

Z jakého důvodu jste si brala svoji první půjčku?

Půjčovala jsem si od známých, na běžný věci.

Jak jste se cítila při zjištění, že váš dluh nezvládáte splácet? Pomáhal vám v té době někdo, např. finančně?

Jak asi, je hrozný, když máte dítě a nemáte peníze na plínky a jídlo, strašně! Nikdo mi nepomáhal.

Snažila jste se svoji situaci řešit již před VT, případně jak?

Ne, protože jsem byla matkou samoživitelkou.

Víte, kolik peněz dlužíte a znáte všechny své věřitele?

Nevím asi 110 000 Kč.

Od koho jste se zde ve VT dozvěděla o oddlužení?

Nástupní oddělení od paní sociální pracovnice.

Podílíte se sama aktivně na oddlužení? Pracujete ve VT?

Světlá šance mi zmapovala dluh a budou mi strhávat z platu. Ano chodím na Lion.

Vyhovuje Vám současný způsob oddlužení probíhající ve VT? Případně v čem vidíte problém?

Myslím, že mi to vyhovuje.

Jaká by byla podle vás ideální pomoc při oddlužení?

Hodně by mi pomohlo, kdyby mi dlužné výživné na mého syna zaplatil stát.

Příloha 2 – Rozhovory s se zaměstnanci VS podílející se na oddlužení odsouzených žen

• **Rozhovor - R 1**

Jak dlouho pracujete ve vězeňství?

7 roků.

Na jaké pozici zde pracujete?

Sociální pracovnice.

Podílíte se na oddlužení odsouzených žen? Uveďte konkrétní činnosti.

ANO, v aktivitě sociálně právní poradenství – dluhové poradenství, pak individuálně na základě písemných žádanek.

Jsou dle Vašeho názoru přínosné organizace, podílející se na oddlužení vězňených žen?

Ano, každá nabízená pomoc s dluhy je dobrá.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Ano, pokud ods. Chce během VT řešit dluhy má možnost.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězni? Jestli ano, uveďte příklad.

Ne.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete tento smysl?

Ano, má. Zbytečně po dobu VT nenarůstá dluh(penále), pomoc odborníků z nezis. organizací.

Domníváte se, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Jak které.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným ženám s oddlužením?

Důležité je začít však a nespolehat se, že dluhy "vyšumí".

- **Rozhovor - R 2**

Jak dlouho pracujete ve vězeňství?

12 let.

Na jaké pozici zde pracujete?

Sociální pracovnice.

Podílíte se na oddlužení odsouzených žen? Uveďte konkrétní činnosti.

Aktivní spolupráce s org. VOLONTE CZECH, o.p.s. v projektu Světlá šance, jejíž pracovnice dojíždí pravidelně do V Světlá n. Sáz. a s ods. aktivně spolupracují, soc. pracovnice zajišťuje tuto spolupráci (vyplňování potřebných podkladů pro projekt, předává ods. od pracovnice informace a pokyny, jak mají v dané situaci postupovat. Během aktivity (sociálně-právní poradenství) je ods. vysvětlen postup, jak řešit pohledávky a exekuce, je jim předán vzor, jak oslovit organizace (různé banky, soudy a exekutory) které vymáhají u ods. pohledávku, zajištění pomoci při sepsání žádosti o splátkový kalendář, vysvětlen postup, pokud jí je splátkový kalendář schválen, tak je ods. vysvětleno, jak má postupovat – buď může sama platit přes "vykontovačku" a složenku z věznice, nebo může platit z venku nějaká blízká osoba.

Jsou dle Vašeho názoru přínosné organizace, podílející se na oddlužení vězňených žen?

Některé ano, některé to "provozují", jen aby dostali dané finanční prostředky, ale práce potom není již kvalitní, některé organizace nabízenou službu "dluhové poradenství" jen nabízejí, ale realita je zcela jiná.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Ne, je kladen důraz, aby soc. pracovnice ve věznicích prováděli dluhové poradenství. I přes různé kurzy na toto téma nejsou zcela plnohodnotné, soc. pracovnice nemají právnícké vzdělání, které je v tomto případě potřebné. Sami pracovníci z organizací

nabízející dluhové poradenství aktivně spolupracují s právníky, kteří se zaměřují na toto téma. Bylo by třeba, aby se v dané věznici na toto téma specializovala 1-2 osoby, které by měly na starosti pouze toto odvětví. Nebyly by zatěžovány jinou prací a mohly by se tak plnohodnotně věnovat této problematice. Také by bylo vhodné (jak se již při poradách soc. pracovníků zmiňovalo), aby se ods. během VTOS automaticky pozastavily exekuce, neboť mají malé příjmy z prac. zařazení.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězni? Jestli ano, uveďte příklad.

U některých jejich mentální úroveň – nelze jim některé věci vysvětlit, “stojí” si za svojí pravdou, kterou jim nelze vyvrátit, ale při tom nemají pravdu. Cizinky – jazyková bariéra, nemají doklady, tím pádem je těžké zařadit je do práce.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete tento smysl?

Řešení dluhů je dobrá věc, nenarůstá jim penále, lze pohledávky pozastavit, pokud na to ovšem přistoupí exekutor. Přímo oddlužení asi nelze zcela realizovat – ods. nemají dostatečný příjem, a nemají jistotu, že ten příjem budou mít po dobu 5-ti let.

Domníváte se, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Některé ženy ano, některé ne. Hodně záleží na mentální úrovni. Také záleží, zda je to prvotrest, nebo vícero trestaná ods. Také, jaké má rodinné zázemí. Hodně žen to řeší “na oko” jen k hodnocení k podmíněnému propuštění.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným ženám s oddlužením?

Zajištění této služby odborníky ve VTOS, nikoliv soc. pracovníci, které musí řešit ještě jiné úkoly, soc. pracovníci na to nemají dostačující vzdělání, pouze kurzy na to nestačí. Pokud to zajišťuje nezisková organizace, tak aby byly výsledky přínosné, ne jen provozovat tuto službu “na oko”. Oddlužení – jako řešení dluhů ano, jako insolvence ne. Návazná spolupráce s danou organizací i po VTOS.

- **Rozhovor - R3**

Pracovník VT

Jak dlouho pracujete ve vězeňství?

12,5 let.

Na jaké pozici zde pracujete?

Sociální pracovník.

Podílíte se na oddlužení odsouzených žen? Uveďte konkrétní činnosti.

Ano, v rámci sociálně právní poradenství.

Jsou dle Vašeho názoru přínosné organizace, podílející se na oddlužení vězňených žen?

Ano.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Ano. Problém v tom, že není návaznost po VTOS.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězni? Jestli ano, uveďte příklad.

Ne, max. nezáměr ods., nemají snahu si některé věci vyřizovat samy, čekají že to za ně uděláme.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete tento smysl?

Ano, smysl vidím v tom, že si ods. uvědomí že nějaké dluhy mají, sestaví se před dluhů a vysvětlí se jim postup, co dále.

Domníváte se, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Ne.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným ženám s oddlužením?

Postpenitenciární péče.

- **Rozhovor - R 4**

Jak dlouho pracujete ve vězeňství?

17 let.

Na jaké pozici zde pracujete?

Speciální pedagog.

Podílíte se na oddlužení odsouzených žen? Uveďte konkrétní činnosti.

Ano, projekt Světlá šance.

Jsou dle Vašeho názoru přínosné organizace, podílející se na oddlužení vězněných žen?

Ano.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Ano. Důležitá je návaznost po VTOS.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězni? Jestli ano, uveďte příklad

Ne.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete tento smysl?

Ano, smysl vidím v tom, že se jim shromáždí dluhy dohromady, vysvětlí se jim postup a probíhá poradenství.

Domníváte se, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Ne.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným ženám s oddlužením?

Postpenitenciární péči.

- **Rozhovor - R 5**

Jak dlouho pracujete ve vězeňství?

17 let.

Na jaké pozici zde pracujete?

Sociální pracovnice.

Podílíte se na oddlužení odsouzených žen? Uveďte konkrétní činnosti.

Ano. Připravuji s odsouzenými podklady pro řešení dluhové situace – mapujeme pohledávky, které pro větší přehled zapisujeme do tabulky, sepisujeme žádosti o informace k soudům, exekutorům a dalším věřitelům, sloučení, případně zastavení exekucí, odsouzené jsou vedeny k tomu, aby se v pohledávkách orientovaly, a mohly po skončení trestu situaci dál řešit. Cílem je co nejvíce snížit stávající pohledávky, zabránit vzniku dalších, pokud možno zajistit, aby dluhy dále nenarůstaly. Je nutné odsouzené poučit, co je oddlužení, co je třeba zajistit k žádosti o něj, jaké jsou podmínky insolvence.

Jsou dle Vašeho názoru přínosné organizace, podílející se na oddlužení vězňených žen?

Každá organizace má svůj způsob pomoci, některé jsou zkušenější, pracovníci lépe připraveni, ale celkově lze zhodnotit, že bez jejich pomoci by nebylo možné dluhovou situaci odsouzených během výkonu trestu, případně po jeho skončení, adekvátně řešit.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Nedostatečná. Často spočívá pomoc odsouzeným pouze v teoretické přednášce o řešení dluhů, prakticky se touto situací zabývá minimum zaměstnanců věznic – samozřejmě nemají ani patřičné vzdělání, protože jejich hlavní náplní práce není řešení dluhové situace odsouzených. Chybí odborný personál se zaměřením na tuto problematiku, který by se detailně mohl věnovat každé odsouzené. Problém je i to, že ne všechny odsouzené

mají zájem situaci řešit, a dále jejich gramotnost – nejen finanční, ale mnoho odsouzených nemá dokončené ani základní vzdělání, takže by potřebovaly mnohem více péče a času ze strany zaměstnanců. Mnoho odsouzených nemá zájem na řešení dluhů, nedokáží pochopit, jak může jim nebo jejich rodinám případná exekuce zkomplikovat život – bylo by vhodné ve spolupráci s některou organizací, zabývající se dluhy, pořádat pravidelné besedy – účastnit by se měly všechny odsouzené.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězni? Jestli ano, uveďte příklad.

Problémem je v tomto případě pouze jejich nedostatečné vzdělání – negramotnost, a nezájem o řešení dluhů.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete tento smysl?

Oddlužení není možné ve většině případů během výkonu trestu. Žádost o oddlužení je zpoplatněna, na toto odsouzené nemají peníze. Další problém je, že jejich mzda v případě, že jsou zaměstnané, není tak vysoká, aby splňovaly podmínky oddlužení. Během výkonu trestu lze zmapovat veškeré pohledávky, případně je sloučit, o oddlužení může odsouzená požádat po propuštění v případě, že bude mít zaměstnání. Podklady již nemusí pracně shánět, nezanedbatelná je určitě i okolnost, že pomáhající organizace jim často platí částečně nebo zcela náklady na zjištění výše dluhů – zpoplatněn je např. výpis exekucí od exekutorské komory, kdy jedna položka stojí 100,-Kč – průměrný počet exekucí na osobu je dle dosavadních zkušeností cca 15 exekucí, takže náklady jsou poměrně finančně náročné.

Domníváte se, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Určitě ne. Některé nemají zájem, některé nejsou schopny delší dobu intenzivně situaci řešit, část nechápe, jak důležité je začít na dluhové situaci pracovat. Samozřejmě část z nich pracuje velmi intenzivně, jsou k dispozici informace o propuštěných odsouzených, které již zažádaly o insolvenční řízení, a mají šanci vše vyřešit.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným ženám s oddlužením?

Není v silách personálu věznic věnovat dostatečnou pozornost a pomoc každé odsouzené, dále personál nemá k tomuto dostatečné vzdělání. Řešení exekucí a oddlužení je velice složité, není možné zodpovědnost za toto přesouvat na zaměstnance věznic. Vše by muselo být ve spolupráci s neziskovými organizacemi, exekutory, soudy, bankovním i nebankovním sektorem – například mnoho exekutorů není ochotno poskytnout opět odsouzeným potřebné informace k výši dluhu, oprávněným atd. Ideální by bylo vyčlenit v každé věznici minimálně jednoho zaměstnance, který by se věnoval přípravě odsouzených na insolvenční – shánění informací, mapování veškerých pohledávek, orientace v nich, zastavení nebo sloučení exekucí – vše samozřejmě ve spolupráci s některou neziskovou organizací mimo věznici, případně jinými osobami, které se touto problematikou zabývají. Často chybí i návaznost na dořešení po propuštění z výkonu trestu – i odsouzená, která má všechny podklady k zahájení oddlužení nemusí vše dokončit z důvodu, že v civilním životě není v jejím okolí navazující organizace, která by jí pomohla sepsat žádost o oddlužení a celkově s ní dořešit vše potřebné.

Příloha 3 – Rozhovory s pracovníky organizací podílejících se na oddlužení vězňených žen

- ***Rozhovor - R 1***

Jak jste se dostal/a k této práci?

Inzerát/známá.

Jak dlouho pro organizaci pracujete?

1 rok.

Co je Vaší motivací k práci u této organizace?

Pomoc jiným považuji za smysl života.

Jakou pozici v organizaci zastáváte?

Psycholog.

Je v současné době zájem o programy, které organizace nabízí vězňům?

Ano.

Má organizace dostatek financí na provozování všech aktivit spojených s oddlužením? Odkud organizace čerpá finance na tyto programy?

Nemáme samostatný program – práce s dluhy je součástí další práce.

Jak konkrétně vaše organizace pomáhá odsouzeným ženám? V čem spočívá pomoc Vaší organizace vězňeným ženám?

Pomoc ze závislosti a problémům s tím souvisící.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězňenými ženami? Jestli ano, uveďte příklad.

Klientky, kterou jedinou motivací je žádost o podmíněné propuštění a spolupracují jen formálně.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Ne, je potřeba vyšší časová dotace.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete z tento smysl?

Ano, klientky po výstupu zažívají méně stresu a s menší pravděpodobností se vracejí k užívání návykových látek.

Myslíte si, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Ty, které jsou motivované k změně ve svém životě ano, jiné ne.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným s oddlužením?

Větší časová dotace pro klientky + směřování k samostatnosti (nedělat věci za klientky) + motivace k řešení své situace.

- **Rozhovor - R 2**

Jak jste se dostal/a k této práci?

Spolupráci mi nabídl dlouholetý kamarád a kolega z práce, který v organizace působí. Můj manžel byl zakládajícím členem spolku.

Jak dlouho pro organizaci pracujete?

3 roky.

Co je Vaší motivací k práci u této organizace?

Pomoc lidem, kteří to potřebují a ulehčení jejich návratu do běžného života.

Jakou pozici v organizaci zastáváte?

Mám na starosti program Finance a VT. Mám na starosti dluhové poradenství se specializací na exekuce a insolvence.

Je v současné době zájem o programy, které organizace nabízí vězňům?

Zájem je veliký, máme plné kapacity.

Má organizace dostatek financí na provozování všech aktivit spojených s oddlužením? Odkud organizace čerpá finance na tyto programy?

Financování odpovídá našim službám, nabízíme a pomáháme v rámci finančních možností. Čím více by bylo finančních prostředků, tím více můžeme samozřejmě nabídnout.

Jak konkrétně vaše organizace pomáhá odsouzeným ženám? V čem spočívá pomoc Vaší organizace vězněným ženám?

Program dluhového poradenství Finance a VT, komunikace s třetími stranami (věřitelé) a v případě spolupráce další řešení životních situací v běžném životě po propuštění.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězněnými ženami? Jestli ano, uveďte příklad.

Nejvážnější problém podle mého, je nízká pracovní odměna, která nedostačuje na splácení dluhů nebo výživného a tím zadluženost stále stoupá, místo toho, pokud odsouzení pracují, aby se efektivně dluhy uplácely.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Problém je s dluhy z trestné činnosti, pro velké procento odsouzených není možnost insolvence dostupná, protože dluhy z trestné činnosti se neodpouští.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete z tento smysl?

Výhodu to má z důvodu toho, že se zastaví nárůst dluhů a častokrát nesmyslných úroků. Vzhledem k výši pracovní odměny musí být nutná účast rodiny, především finanční. Další roli hrají také dluhy z trestné činnosti, jak je již uvedeno výše.

Myslíte si, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Ty, co svojí situaci řešit skutečně chtějí, tak se snaží a dělají to, co je v jejich možnostech. Častokrát jsou spíše překážky právě v možnostech udělat pro jejich situaci ještě víc. Samozřejmě jsou i takové ženy, které to vzdají a chuť své dluhy řešit jim nevydrží, je pro ně snazší nechat celou situaci plynout dál jako dosud.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným s oddlužením?

Určitě nadále poskytovat dluhové poradenství, jednodušší způsob komunikace, protože častokrát se setkáváme s případy, kdy se máte k nějakému dokumentu odvolat nebo jakkoli vyjádřit do pár dnů a než odsouzení dostanou možnost se s někým spojit, poradit a vše vyřídit tak to bývá opravdu náročné, v některých případech jsou na tom bohužel i znevýhodněni, jelikož se to prostě nestihne. Zvýšení pracovní odměny, ze které lze dluhy splácet.

Rozhovor - R 3

Jak jste se dostal/a k této práci?

Spolupráci mi nabídl dlouholetý kamarád a kolega z práce, který v organizaci již působil.

Jak dlouho pro organizaci pracujete?

Pro organizaci pracuji 3. rokem.

Co je Vaší motivací k práci u této organizace?

Pomoc potřebným, která spočívá v ulehčení jejich návratu do běžného života. Návazné snížení recidivy a bezpečnější okolí.

Jakou pozici v organizaci zastáváte?

Mám na starosti dluhové poradenství se specializací na exekuce a insolvence.

Je v současné době zájem o programy, které organizace nabízí vězňům?

Zájem je obrovský, kapacity jsou prakticky neustále vytíženy.

Má organizace dostatek financí na provozování všech aktivit spojených s oddlužením?

Odkud organizace čerpá finance na tyto programy? Pro organizaci pracuji zdarma bez nároku na odměnu. O ekonomickou stránku organizace se nestarám.

Jak konkrétně vaše organizace pomáhá odsouzeným ženám? V čem spočívá pomoc Vaší organizace vězněným ženám?

Program dluhového poradenství Finance a VT, komunikace s třetími stranami (věřitelé), činnost mentora po propuštění, řešení práce, bydlení a dalších otázek běžného života.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězněnými ženami? Jestli ano, uveďte příklad.

Problémy jsou především v možnostech komunikace s vnějším světem, s velmi nízkou pracovní odměnou odsouzených, s nemožností ve větší míře splácet dluhy nebo jenom samotné výživné v době VT a jejich následné enormní narůstání.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

V současné nastavení není oddlužení pro odsouzené nikterak zohledněno. Zvláště není možné po zvládnutí oddlužení odpustit dluhy z TČ a tak je pro velkou část odsouzených "neatraktivní".

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete z tento smysl?

Smysl má v případě, kdy má odsouzený nějaký majetek, který lze prodat nebo může mít znatelnou finanční podporu rodiny. Bez ní je prakticky nemožné. Výhodou je zastavení narůstání dluhů, které není možné z příjmu ve vězení hradit. Smysl by to také mělo při navýšení odměny, alespoň v minimálních výších a po propuštění by mohla začít splácet více.

Myslíte si, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Některé ano, některé ne, některé mají alespoň snahu se na oddlužení připravit už ve VT.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným s oddlužením?

Standardizované programy pro dluhové poradenství, právní pomoc ve věznicích, zapojení rodin odsouzených a věřitelů do dluhového poradenství. Zlepšit komunikaci z

věznic s okolím, větší pracovní odměna, větší časová dotace pro práci s odsouzenými, Odborný personál ve věznicích

- **Rozhovor - R 4**

Jak jste se dostal/a k této práci? J

Jsem spoluzakladatelem spolku.

Jak dlouho pro organizaci pracujete?

Ve spolku jsem od roku 2010.

Co je Vaší motivací k práci u této organizace?

Hlavní motivací je poukázání na problém a poskytnutí informací a zkušeností k nalezení jeho řešení.

Jakou pozici v organizaci zastáváte?

Předseda spolku.

Je v současné době zájem o programy, které organizace nabízí vězňům?

Zájem je velký jak ze strany odsouzených, tak ze strany věznic.

Má organizace dostatek financí na provozování všech aktivit spojených s oddlužením?

Odkud organizace čerpá finance na tyto programy? Organizace čerpá peníze čistě ze soukromých zdrojů a její pracovníci vykonávají svoji práci čistě na bázi dobrovolnictví bez nároku na jakoukoliv odměnu.

Jak konkrétně vaše organizace pomáhá odsouzeným ženám? V čem spočívá pomoc Vaší organizace vězněným ženám?

Náš program Finance a VT pomáhá zmapovat a nastartovat práci s dluhy. Dále poskytujeme standardní pomoc při řešení běžných otázek VT, po propuštění při řešení dluhů, při hledání práce, zaměstnání a nastavování vlastního života.

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězňenými ženami? Jestli ano, uveďte příklad.

Hlavní problém je jejich neznalost problematiky dluhů a poměrně složité právní otázky, které s tím souvisejí. Dále jistě obtížná komunikace s vnějším světem a velmi nízká pracovní odměna.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Bohužel se nejedná prozatím o plošné řešení dluhové problematiky, ale o jednotlivé aktivity věznic a NO. Chybí provázanost s dalšími subjekty, jako jsou exekutoři, věřitelé, právníci apod. Pokud budeme brát oddlužení jako formu insolvence, tak je jistě problém neodpuštění dluhů z TČ a jejich další vymáhání po skončení insolvence.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete z tento smysl?

Dokud nebude moci odsouzený jako dlužník hradit ve VT své dluhy, což je při současné výši pracovní odměny nemožné, je oddlužení ve smyslu insolvenčního zákona pro odsouzené v drtivé většině případů nemožné. Velkou výhodou vstupu do oddlužení je zastavení narůstání dluhů, o tuto výhodu odsouzení tak přicházejí. Samotné dluhové poradenství má obrovský přínos v tom, že se odsouzený s dluhy seznámí, pochopí je a přestane se jich bát. Vytvořené seznamy jeho dluhů pak může použít po propuštění a může rovnou hledat další řešení.

Myslíte si, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Je to velice individuální. Některé odsouzené na problematiku dluhů okamžitě rezignují a jen zlomek z nich se nám podaří přesvědčit, že se vyplatí, alespoň nějaký přehled vytvořit. Některé začnou s velkou vervou, ale složitost problematiky je po nějaké době odradí. Velká část se ale pro řešení svých dluhů „nadchne“ a začne se jim věnovat aktivně. Začnou dluhy chápat a stávají se pro ně lépe uchopitelné. Přestanou se jich bát a zjistí, že je možné v budoucnu nějaké řešení. Samy pátrají po informacích, zjišťují, kde udělaly v minulosti chybu, a to jim samozřejmě přináší velkou výhodu do budoucího života.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným s oddlužením?

Jednoznačně standardizované programy dluhového poradenství, které by nabízela věznice a byly by součástí PZ. Ke zlepšení situace by také přispěla možnost volání z věznice, aby si mohli odsouzené řešit svoje problémy i po telefonu. Posílání dopisů je velice zdlouhavé a čekání na odpovědi několik týdnů pak odebírá chuť věci řešit. Mnoho věřitelů a exekutorů ani nereaguje. Důležité je také zapojení rodin odsouzených, aby věděly a chápaly, co je v budoucnu ve společné domácnosti čeká, jaké možnosti a jaká omezení dána dluhy.

- **Rozhovor - R 5**

Jak jste se dostal/a k této práci?

Přes známého.

Jak dlouho pro organizaci pracujete?

2 roky.

Co je Vaší motivací k práci u této organizace?

Chtěl jsem někomu pomáhat.

Jakou pozici v organizaci zastáváte?

Komunikace s věřiteli.

Je v současné době zájem o programy, které organizace nabízí vězňům?

Zájem je veliký.

Má organizace dostatek financí na provozování všech aktivit spojených s oddlužením?

Odkud organizace čerpá finance na tyto programy? Nevím

Jak konkrétně vaše organizace pomáhá odsouzeným ženám? V čem spočívá pomoc Vaší organizace vězněným ženám?

Mapujeme dluhy, komunikujeme s věřiteli soudy, exekutory, hledáme řešení konkrétní situace

Vyskytují se nějaké vážnější problémy při práci s vězňenými ženami? Jestli ano, uveďte příklad.

Nizká pracovní odměna, pokud odsouzení pracují, měly by mít šanci splácet více.

Je současná činnost zaměřená na oddlužení odsouzených dle vašeho názoru dostatečná? Případně v čem spatřujete problém?

Problém jsou dluhy z trestné činnosti, protože dluhy z trestné činnosti se neodpouští, tudíž je insolvence nemožná.

Má dle vašeho názoru smysl provádět oddlužení již zde ve věznicích? Pokud ano v čem spatřujete z tento smysl?

Ano má, zastaví se nárůst dluhů a úroků.

Myslíte si, že odsouzené ženy dělají maximum pro své oddlužení?

Ty, co situaci chtějí řešit, tak se snaží. Některé po čase přestanou být aktivní.

Jaké navrhuje řešení pro zlepšení pomoci odsouzeným s oddlužením?

Určitě nadále poskytovat dluhové poradenství, ale také nastavení a zpracování komplexního postupu při řešení oddlužení ve věznicích. V současné době jde pouze o jednotlivé činnosti věznic a NO. Také by pomohlo zvýšení mzdy u odsouzených.

9 Seznam použitých zkratk

ods	odsouzená
VSČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	výkon trestu odnětí svobody